

Regionalna razvojna agencija Porin d.o.o.

OPĆINA ČAVLE

**Akcijski plan razvoja turizma
Općine Čavle**

2010.-2014.

(radna verzija)

Čavle, rujan 2010.

Sadržaj

	str.
1. Sažetak	3
2. Uvod	5
3. Polazne stavke	7
3.1. Značaj turizma	7
3.2. Izazovi koji proizlaze iz turizma	7
3.3. Turistički trendovi i buduća predviđanja	8
3.4. Strategijski kontekst	8
3.4.1. <i>EU politike</i>	9
3.4.2. <i>Nacionalne politike</i>	9
3.4.3. <i>Regionalne politike</i>	10
3.4.4. <i>Lokalne politike</i>	12
3.5. Postojeće stanje turizma u Općini Čavle	12
3.5.1. Opće informacije	12
3.5.2. Položaj i klima	13
3.5.3. Povijest	15
3.5.4. Kulturna baština	16
3.5.5. Prirodna baština	18
3.5.6. Turizam	21
3.5.6.1. <i>Turistički kapaciteti</i>	21
3.5.6.2. <i>Turistički promet i turistička tržišta</i>	22
3.5.7. Manifestacije	23
3.5.8. Poduzetništvo	24
3.6. SWOT analiza	27
4. Vizija	27
4.1. Marketing vizija	28
4.2. Branding područja	28
5. Budući pravci razvoja turizma Općine Čavle	29
5.1. Naglasci iz Glavnog plana razvoja turizma	29
5.2. Naglasci za pripremu turističke sezone	30
5.3. Naglasci prema istraživanjima i potrebama isticanja turističkih vrijednosti	31
5.4. Rast turizma	32
5.5. Prioriteti budućeg razvoja	32
6. Ključne zadaće i ciljevi	33
7. Program provedbe	35
7.1. Kratkoročne, srednjoročne i dugoročne mjere	37
8. Monitoring i mjerenje rezultata	39
9. Zaključak	39
10. Privici	40
10.1. Popis sudionika	40
10.2. Stručne podloge	40
10.3. Izvori informacija	40

1. Sažetak

Model razvoja turističke destinacije Kvarner u osnovi je Glavnog plana razvoja turizma Primorsko-goranske županije. Glavni plan razvoja se temelji na IQM - Integralnom menadžmentu kvalitete, te kroz usklađivanje pojedinačnih interesa i hijerarhijskih ciljeva djeluje ka oblikovanju i plasmanu turističkog proizvoda na razini turističke destinacije kao cjeline. Novi koncept upravljanja turističkom destinacijom zahtjeva uspostavu partnerstva i interaktivnih odnosa javnog i privatnog, i to kroz utjecaj kulturne baštine, kvalitete i uređenja prostora, prirodnog okruženja (voda, zrak, buka i sl.), stanovništva, nadležnih tijela vlasti i drugih institucija, turističkih organizacija i turista, ekonomskog okruženja i drugog. Pri tome, važno je zadovoljiti turiste, cjelokupnu lokalnu ponudu, kvalitetu života lokalnog stanovništva, te kvalitetu okoliša. Dodatno, vodeći se načelima održivog razvoja, konkretno, veće kvalitete turističkog proizvoda, pozitivnog odnosa prema okolišu, praćenju i usklađivanju svjetskih trendova, zadovoljavanju potražnje ciljnih tržišta, te ulaganju u nove sadržaje, podržavanju eko-pristupa i doprinosa stvaranju novih vrijednosti.

Cilj navedenog je ostvarenje određene vizije turističke destinacije. Koja god se vizija odabere, potrebno je, kroz doživljaj, emociju, dobar osjećaj postići raznolikost turističke ponude. Za realizaciju takve ponude, potrebno je investirati za povećanje konkurentne sposobnosti regije. To se ponajprije mora izraziti kroz inovativne procese za područja: atrakcije, usluge, smještajne kapacitete i prateću infrastrukturu. Jedinstvo tih procesa daje sadržajnu ponudu i kvalitetu turističkih proizvoda.

U Glavnom planu razvoja turizma Primorsko-goranske županije razrađeno je 8 destinacija i to: Krk, Cres, Crikveničko-vinodolska rivijera, Gorski kotar, Lošinj, Opatijska rivijera, Rab, Rijeka i riječki prsten te su za svaku određene lokacije, prioriteti, koncepcije i vrijednosti po projektima. Destinacija Čavle je obrađena kroz destinaciju Rijeka i riječki prsten.

Osobna karta Općine Čavle i osnovne premise akcijskog plana razvoja turizma

Područje za koje se izrađuje Akcijski plan razvoja turizma je područje Općine Čavle.

Područje Općine Čavle prostire se od doline Rječine, preko platoa Grobničkog polja i terasastih padina Obruča, Grleša, Crnog Vrha, Jasenovice, područje Platka, Velikog i Malog Snježnog do padina Snježnika, Guslica, Međuvrha pa sve do Velikog Risnjaka, istočno od prometnice Rijeka – Zagreb do Kukuljanova. Na jugositočnoj strani graniči s Gradom Rijeka i Gradom Bakar.

Na području Općine Čavle nalazi se 10 naselja i to: Čavle, Buzdohanj, Cernik, Grobnik, Ilovik, Mavrinci, Podčunić, Podrvanj, Soboli i Zastenice.

Nositelj izrade: Općina Čavle i Regionalna razvojna agencija PORIN

Vremensko razdoblje obuhvata: 2010.-2014.

Osnovni podaci:

- broj stanovnika: 6.749
- površina: 85 km²
- broj noćenja: 1.966 u 2009. godini
- postojeći turistički kapaciteti: 263 ležaja (privatni smještaj 173 ležajeva i dom Platak 90)

Osnovne atrakcije

- Platak
- Grobničko polje
- Grobničke Alpe

- Miljokazi
- Čebuharova kuća
- Maškarani Platak
- Aeromiting
- Festival palente i sira
- Eco Bike Maraton Platak

Način pristupa i izrade Akcijskog plana razvoja turizma Općine Čavle

Plan

- ruralni razvoj s naglaskom na turizam
- na temeljima tradicije i prirodnih bogatstava pozicionirati se kao prepoznatljiva turistička destinacija u riječkom prstenu,
- povećati kvalitetu postojećih smještajnih sadržaja i usluga,
- sustavno povezati postojeću kulturno-povijesnu i prirodnu baštinu,
- razvijanje novih turističkih proizvoda.

Strategija i politike

- stvoriti preduvjete razvoja turizma te se nametnuti u marketinškom pozicioniranju unutar destinacije Kvarner
- postati prepoznatljiva destinacija
- urbanizirati, modernizirati i poboljšati komunalnu i turističku infrastrukturu
- razvijati poduzetništvo
- koristiti i pronalaziti dodatne izvore financiranja za realizaciju projekata i novih inicijativa.

Akcije

Kratkoročne, srednjoročne i dugoročne:

- izgradnja obiteljskih hotela i obnova starih kuća
- komunalna infrastruktura
- vizualni identitet
- promotivne aktivnosti
- razvoj ugostiteljsko-turističkih kapaciteta
- sportsko-rekreativni sadržaji
- revitalizacija kulturne i prirodne baštine
- razvoj i unapređenje lokalnih manifestacija

Monitoring

- vršiti svake godine radi praćenja provedbe akcijskog plana
- tijekom planiranog razdoblja, u skladu s promjena i trendovima, moguće će biti revidirati mjere.

Rezultati

- Praćenje pokazatelja po mjerama, razvoj poduzetništva, osposobljavanje turističkih djelatnika, zadovoljstvo gostiju, konkurencija, kroz nove turističke proizvode dobiveni putem dostupnih podataka te, ako je moguće provođenjem anketa i istraživanja.

2. Uvod

Prvi strateški dokument koji se odnosi na sektor turizma je Glavni plan razvoja turizma Primorsko-goranske županije koji daje za pojedina područja županije odrednice njegova razvoja. Konačno, ovaj dokument postavlja zadaću određivanja budućeg razvoja turizma, kao jednom od važnijih djelatnosti gospodarskog razvoja u našoj Županiji.

Nositelji izrade Glavnog plana razvoja turizma Primorsko-goranske županije kojeg je izradilo Sveučilište u Rijeci su Primorsko-goranska županija i Turistička zajednica Primorsko-goranske županije. U skladu s tim, kao i zaključcima Primorsko-goranske županije, svaka jedinica lokalne samouprave dužna je Glavni plan prihvatiti, odnosno prema vlastitoj viziji razvoja turizma na svojem području sačiniti izmjene ili dopune.

Dakle, jedinice lokalne samouprave su se obvezale da izrade svoje akcijske planove temeljem predmetnog dokumenta kako bi stvorile nove smjernice razvoja turizma na vlastitom području. Time akcijski planovi za turizam, postaju strateški dokumenti razvoja turizma jedinica lokalnih samouprava.

Sukladno zaključcima 1. sastanka Koordinacijskog odbora za praćenje provedbe Glavnog plana razvoja turizma PGŽ, a u cilju olakšanja njihove izrade, zadužila se Regionalna razvojna agencija Porin d.o.o. da dostavi metodologiju izrade Akcijskog plana provedbe Glavnog plana razvoja turizma PGŽ, i to prema svim jedinicama lokalne samouprave. Općina Čavle je izradu svojeg Akcijskog plana razvoja turizma povjerila Regionalnoj razvojnoj agenciji PORIN.

Dokumenti na kojima se temelji Akcijski plan razvoja turizma Općine Čavle su slijedeći:

- Strategija razvoja hrvatskog turizma do 2010. godine
- Glavni plan razvoja turizma Primorsko-goranske županije
- Prostorni plan Primorsko-goranske županije
- Prostorni plan Općine Čavle
- Strateške smjernice rada Primorsko-goranske županije 2009-2013.
- Strateški marketinški plan turizma Kvarnera 2009-2015
- Urbanistički plan uređenja naselja Čavle

Svi navedeni dokumenti djeluju u međusobnoj sinergiji, odnosno jedan se temelji na drugome i poštuje ciljeve zadane u onom koji se smatra nadležnim. Drugim riječima, postavljeni ciljevi na nacionalnoj razini, poštuju se i na županijskoj i lokalnoj razini, pri čemu se na svakoj slijedećoj produbljuju, sve dok se ne dođe do cilja na najosnovnijoj razini.

U Strategiji razvoja hrvatskog turizma do 2010. godine, vizija hrvatskog turizma glasi: „Turizam značajno pridonosi gospodarskom rastu Republike Hrvatske i blagostanju njenih građana, bazirajući se na održivom korištenju prirodnih i kulturno-povijesnih potencijala aktivno sudjelujući u njihovom razvoju, stvarajući okruženje privlačno za investitore.“ Prema tome, i Općina Čavle treba dati svoj doprinos ostvarivanju ove vizije koja je zamišljena na nacionalnoj razini.

Potreba donošenja prostornog plana razvoja hrvatskog turizma proizlazi iz postavki prema kojemu bi se postojeći krajolik trebao razvijati prema načelima održivog razvoja, a izgradnja novih ili obnova postojećih objekata odgovarala arhitekturi i krajoliku uz poseban osvrt na očuvanje okolne prirode.

Edukacija kadrova je prisutna kao iznimno važan čimbenik, kroz: dodatnu edukaciju postojećih kadrova (s naglaskom na suradnju između lokalne samouprave i subjekata koja djeluju u turizmu) te edukaciju budućih kadrova u srednjim i višim školama, na fakultetima i kroz turizam kao obavezan predmet u višim razredima osnovne škole.

Postoji pet važećih dokumenta na županijskoj razini: Glavni plan razvoja turizma Primorsko-goranske županije, Prostorni plan Primorsko-goranske županije, Strateške smjernice rada Primorsko-goranske županije 2009.-2013., Regionalni operativni program Primorsko-goranske županije 2008.-2013 i Strateški marketinški plan turizma Kvarnera 2009-2015. Prihvaćajući ciljeve planova na nacionalnoj razini i važeće zakone na području Republike Hrvatske, pobliže definiraju ciljeve koji se odnose na područje Primorsko-goranske županije.

Općina Čavle u provođenju željenog pravca razvoja turizma treba imati na umu sveukupno okruženje sa tradicijom, okolišem, bioraznolikošću, poviješću, itd. U vremenskom razdoblju od četiri godine raznim akcijama u planiranju, razvoju i marketingu planirat će ukupan turizam, i to u suradnji s lokalnim partnerima kako bi ostvarili željeni cilj.

Općina Čavle će izradom Akcijskog plana razvoja turizma Općine Čavle postaviti strateški okvir za daljnji turistički razvoj općine utemeljen na suvremenim premisama razvoja i upravljanja turističkim destinacijama, a na zadovoljstvo svojeg stanovništva lakše ostvariti prepoznatljivost za svoje goste. Turizam kroz ljudsku aktivnost poduzetništva nudi brojne pogodnosti, među kojima su poboljšanje sadašnjeg nivoa razvijenosti, povećanje zaposlenosti, pokretanje novih turističkih sadržaja, produživanje turističke sezone. Održivi razvoj odnosno povećanje ekonomskih koristi, strateški je cilj razvoja turizma. Taj će cilj ravnomjerno osigurati da čitavo okruženje (prirodno, kulturno i povijesno) bude netaknuto i povećano.

Akcijski plan razvoja turizma Općine Čavle ima cilj:

- dati jasne smjernice svih radnji,
- poticati suradnju između raznih lokalnih sudionika,
- usmjeriti se na prioritete,
- postati alat privlačenja raznih izvora financiranja,
- osigurati osnove za bolje rezultate partnerstva (javnog, privatnog, civilnog),
- promovirati širu identifikaciju uloge Općine Čavle, Turističke zajednice Općine Čavle te drugih subjekata kao značajnih nositelja razvoja turizma,
- osigurati veću potporu i obveze za planirane radnje.

Akcijski plan turizma definira *tko, gdje, kada i kako* treba napraviti vlastiti turistički razvoj. Za izradu ovog dokumenta korištena je opća metodologija izrade akcijskog plana koju je izradila Regionalna razvojna agencija Porin, a suglasna je s Glavnim planom razvoja turizma Primorsko-goranske županije.

U cilju realizacije izrade ovog akcijskog plana, obuhvaćen je proces:

1. Definiranja izrade Akcijskog plana:

- nositelj izrade
- područje za koje se izrađuje
- koje vremensko razdoblje obuhvaća
- način pristupa i izrade

2. Analize stanja turizma na području JLS

- identifikacija sadašnjeg turističkog tržišta
- lista turističkih potencijala
  - o atrakcije iz povijesne, kulturne i prirodne baštine
  - o način promocije
  - o postojeća infrastruktura /prometna, cestovna, turistička,.../
  - o gostoprimstvo gostiju kroz turističke pakete
  - o usluge

3. Određivanja potencijala turističkog tržišta

- zadaće i ciljevi za turističke atrakcije, promociju, turističku infrastrukturu, gostoprimstvo i usluge u turizmu
- razvoj turističkih ciljeva
- aktivnosti po koracima
- uključivanje lokalnih partnera i način dobivanja informacija i njihove povratne informacije

4. Izrade prijedloga akcijskog plana /sadržaj/ i njegovo prihvaćanje

- 5. Implementacije akcijskog plana
- 6. Monitoringa rezultata

Pri izradi ovog dokumenta sudjelovali su važni lokalni partneri Općine Čavle odnosno, privatni, civilni i javni sektor. Koordinator izrade Akcijskog plana razvoja turizma Općine Čavle je Regionalna razvojna agencija PORIN, a Radni tim sačinjavaju predstavnici Turističke zajednice Općine Čavle, članovi Vijeća Turističke zajednice Općine Čavle i predstavnik Odbora za gospodarstvo Općinskog vijeća Općine Čavle.

Cjeloviti pregled učinjenog za izradu ovog važnog dokumenta Općine Čavle koji se planira za četverogodišnje razdoblje, te se prihvaća na njihovim upravnim tijelima, daje se na uvid u nastavku. Napominje se kako će se sukladno provedenim mjerama te promjenama u vlastitoj sredini i okruženju isti mijenjati.

3. Polazne postavke

3.1. Značaj turizma

Jedna od svjetskih najvećih industrija, koja ima rastući trend u budućnosti je turizam. Vođeni tom definicijom turizma, jedinice lokalnih samouprava smatraju da njegova uloga u budućnosti ima veliki značaj za povećanje kvalitete života posjetitelja i njihovih stanovnika. Turizam je važan i nezaobilazan segment ukupne gospodarske aktivnosti Hrvatske. Neke koristi od turizma su:

- brzi ekonomski razvoj jer dovodi novi kapital u lokalnu ekonomiju,
- novo zapošljavanje,
- stvaranje pozitivnog imidža,
- poticanje lokalne infrastrukture,
- poticanje boljeg okruženja.

Vezano na rezultate globalne ekonomske krize koje se odražavaju i u turizmu, dolazi se do saznanja da je opala međunarodna potražnja za turizmom, kao i pad turističkog prihoda između 10 i 15%. Do sada je turizam pokazao iznimnu izdrživost u ovakvim krizama, i iz njih proizlazio još jačim. No trenutna situacija se može pokazati drugačijom jer je ova kriza uistinu globalna i po mnogim parametrima još nepoznata.

3.2. Izazovi koji proizlaze iz turizma

Pravilnim razvijanjem i upravljanjem turizma na održivi način, mogu se izbjeći problemi s prometom, očuvanjem okoliša i otežavanjem lokalnog života. Stoga, mogućnosti turizma su:

- produženje turističke sezone,
- javljanje novih vidova turizam, primjerice eko turizam (kroz postojanje biciklističkih staza i pješačkih zona) ili u poboljšanju proizvoda i usluga koji „zaustavljaju“ turiste prolaznike neko vrijeme na vlastitom području kako bi se osjetile ekonomske koristi.
- smanjenje potrošnje vode, količine otpada, prometa u okolini na kojem se nalazi značajni biljni uzgoji i drugo, općenito za održivi razvoj,
- potpora lokalnoj ekonomiji kroz promocije lokalnih proizvoda,
- minimiziranje negativnih utjecaja na okoliš,
- skrb lokalne samouprave za smanjenje negativnih utjecaja na stanovništvo kao što su onečišćenja, prometne gužve i sl.

Planiranje i upravljanje turizmom postaje sve značajnije na samo na državnoj razini već i na razini pojedinih turističkih destinacija.

3.3. Turistički trendovi i buduća predviđanja

Gospodarski napredak, u globalu, potiče na povećanje turističkih kretanja. No, u Europi se u posljednje vrijeme bilježi niža stopa turističkog prometa nego što je to na svjetskom nivou. Činjenica je da je Europa receptivna regija u kojoj se odvija gotovo 55 % ukupnih putovanja na svjetskoj razini. Prosječni europski rast je 5,8 % radi rastućeg prometa u segmentu 'lowe cost' zrakoplovnih prijevoznika i pozitivnih gospodarskih kretanja u zemljama Europske unije. Takva se putovanja koriste za posjete prijateljima i rodbini, te sve više i za poslovna putovanja. O snaženjem EUR-a povećala su se putovanja u zone vezane za valute kao što je dolar, a snažan EUR reducirao je putovanja gostiju iz tih zemalja u EU. Stoga svjetski trendovi do 2020. godine će i nadalje biti značajniji za azijske, afričke, srednjoistočne, pacifičke i američke zemlje nego za Europu. U tom smislu se ukazuje prilika za pozicioniranje Hrvatske, kao jedne od vodećih destinacija na Mediteranu i Europi.

Vezano na sveopću situaciju oko recesije i globalne krize, očekivanja od turizma u nadolazećoj sezoni su u granicama predviđanja, a posebno se ističe porast potražnje za kvalitetnijim smještajem visoke kvalitete. Također se predviđa masovniji ulazak u last minute aranžmane što može predstavljati smanjenje cijena i prihoda.

Izazovi u predviđanju budućih trendova u turizmu posljedica su činjenice da je turizam podložan kompleksnim vanjskim utjecajima i željama gostiju. To uključuje:

- potrebe za povećanjem kvalitete jer su gosti više sofisticiraniji i većeg znanja,
- više pojedinačnih gostiju i više gostiju treće dobi, a manje obitelji,
- više neformalnog i spontanog ponašanja turističkih djelatnika prema upitima gostiju za više fleksibilniji odmor i bukiranje s kraćim rokovima,
- povećanje promjenjivog i segmentiranog tržišta jesu teže dostupni, niša interesa postaje značajnija,
- povećan interes za kvalitetom okoliša,
- Informacijske tehnologije (IT) postaju dominantnije u informiranju i bukingu, što vodi k većem izboru potrošača i većoj konkurentnosti destinacija.

Ukoliko se želi zadržati postojeća i postići željena pozicija vodeće destinacije potrebno se tim utjecajima prilagoditi.

Dostatna ekonomska stabilnost i umjeren rast posljednjih godina omogućuju kontinuitet za budućnost razvoja turizma u Hrvatskoj. Povećanje blagostanja podrazumijeva i povećanje slobodnog vremena i aktivnosti za odmor i za strane i za domaće goste što vodi do većeg izražaja turizma. To implicira osiguranje dobre kvalitete usluga i dodanu vrijednost.

3.4. Strategijski kontekst

Određene izrečene politike i planovi utjecat će na razvoj turizma u PGŽ pa tako i na Općinu Čavle. U nastavku se daju osnovni smjerovi na nivou Europske unije, Hrvatske i Primorsko-goranske županije.

Prije nego što navedemo značajne politike važne za turizam općenito, ističemo značaj dokumenta **Local Agenda 21** gdje je dio posvećen načelima održivog razvoja i u njima utjelovljeni naglasci ruralnog razvoja. Navodimo načela održivosti sadržanih u Agendi 21:

- *Integracija* - učinkovita integracija ekoloških, socijalnih i ekonomskih pitanja u procesu odlučivanja. Drugim riječima, potrebno je uzeti u obzir cjelokupnost ekoloških, socijalnih i ekonomskih utjecaja predmetnog područja.
- *Sudjelovanje cijele zajednice* – prepoznavanje važnosti podrške i sudjelovanja čitave zajednice u procesu ostvarivanja održivosti. Učinkovitost takvog djelovanja se očituje u činjenici da se najčešće rješenje problema zajednice nalazi u samoj zajednici.

- *Mjere predostrožnosti* – kada postoje prijetnje ozbiljnog i nepovratnog onečišćenja okoliša, nedostatak stručnih podloga nikada ne smije biti opravdanje za nepoduzimanje mjera u sprečavanju degradacije okoliša. Mjere predostrožnosti impliciraju očuvanje etičnosti postupaka u planiranju okolišom, kao i poduzetnički okvir za sprječavanje degradacije okoliša.
- *Jednakost unutar i između generacija* – pravednost i jednakost pristupa svim mogućnostima kako za sadašnje, tako i za buduće generacije, što implicira važnost očuvanja ekološkog integriteta i prirodnih resursa.
- *Kontinuirani napredak* – održivost je proces koji zahtjeva kontinuirane aktivnosti za njegovo postizanje, kako kroz tehnološki napredak, tako i kroz osvještenost zajednice o pitanjima održivosti.
- *Ekološki integritet* – očuvanje ekološke raznolikosti i temeljnih ekoloških procesa i životnih sustava. Kako svako područje ima jedinstvena prirodna obilježja, tako će i pristup u očuvanju ekološkog integriteta biti jedinstven za svako područje.

3.4.1. EU politike

Odrednice Directorate General Enterprise Europske unije vezane na turizam, temelje se na ciljevima poboljšanja kvalitete, konkurencije, održivosti i interesa turista što je dano u 'Framing the Future od European Tourism' iz 2001. godine i ključnim akcijama za sve sudionike:

- poticanje dijaloga s turističkom industrijom i ostalim interesnim partnerima,
- podupiranje mreže usluga,
- osiguravanje dobre uporabe EU financijskih i nefinancijskih instrumenata,
- promocija održivog razvoja i implementacija načela Agenda 21,
- podjela pokazatelja i bench-marking za monitoring turističkih destinacija i usluga.

3.4.2. Nacionalne politike

Ciljevi zadani u Strategiji razvoja hrvatskog turizma do 2010. godine, inzistiraju na cjelovitoj ponudi turističke destinacije, uz poseban naglasak na razvoj dopunskih sadržaja koji kvalitetom i raznovrsnošću odgovaraju kvaliteti osnovnih smještajnih kapaciteta, a u cilju: stvaranja novih vrijednosti za turiste, smanjenja ponude temeljene na ograničenim resursima poput „sunca i mora“, stvaranje novih radnih mjesta, povećanja broja noćenja, povećanja prihoda od turizma, itd. Stvaranje dodatnih sadržaja, ovisiti će o raspoloživim resursima pojedine destinacije. Najveći naglasak je na podizanju kvalitete osnovnih i dopunskih smještajnih kapaciteta u cilju produljenja sezone i povećanja potrošnje turista. Korištenjem suvremene komunikacije, razvojem partnerstva sa velikim touroperatorima i povećanjem učinkovitosti izravne prodaje, povećao bi se udio organiziranih dolazaka, a time i utjecalo na produljenje sezone. Isto tako, potrebno je težiti zadržavanju što većeg broja individualnih gostiju i to putem odgovarajuće kombinacije kanala za izravnu prodaju, kako bi se što bolje iskoristili kapaciteti i financijski učinci.

Slično se navodi i u Ciljevima marketinške politike iz 2008. godine Hrvatske turističke zajednice, da je „limitirajući čimbenik struktura smještajnih kapaciteta u Hrvatskoj, ali i druge objektivne činjenice kao što su: nedovoljna i nedovoljno raznovrsna ukupna ponuda turističkih destinacija (poglavito van razdoblja glavne sezone), nezadovoljavajuća komunalna i lokalna infrastruktura te nedovoljno razvijena ponuda selektivnih oblika turizma“. Pri tome naglašavaju, da se željeni rezultati od turizma u Hrvatskoj trebaju staviti u kontekst proteklih zbivanja i aktualnih evolucijskih procesa na ovom području, ali i konkurencije kako bi se na turističkom tržištu moglo opstati. Također, daje se Strateški marketinški plan 2008-2012 radi boljeg razumijevanja položaja Hrvatske na turističkom tržištu, a koji istovremeno daje smjernice potrebne za bolju promociju hrvatskog turizma, u cilju zadržavanja pozicije jedne od vodećih turističkih destinacija u Europi i na Mediteranu.

Treba istaknuti turističku sezonu u 2009. godini koja je u svim turističkim hrvatskim destinacijama polučila slabije rezultate od proteklih razdoblja. No, naši turistički rezultati još uvijek su bili bolji nego u drugim turističkim zemljama, a kao posljedica svjetske recesije i krize koja najprije pogađa sektor turizma. Stoga je pretpostavka da se mjerama i naporima Ministarstva turizma u 2009. godine donekle ublažio pad turističkog prometa u Hrvatskoj.

Akcijskim planom turizma za 2010. godinu, donijetim i usvojenim u studenom 2009. godine od Ministarstva turizma, izdvojene su mjere najavljene za 2010. godinu. One su prije svega okrenute uspješnoj zajedničkoj suradnji javnog i privatnog sektora uz naglašeno internetsko oglašavanje. Predviđeno je devet modela za provođenje udruženih tržišnih aktivnosti koji se odnose na¹:

- udruženo oglašavanje Hrvatske turističke zajednice sa sustavom turističkih zajednica i gospodarskim subjektima
- udruženo oglašavanje Hrvatske turističke zajednice s organizatorima putovanja
- udruženo oglašavanje Hrvatske turističke zajednice sa sustavom turističkih zajednica i gospodarskim subjektima za promociju regionalnih avio destinacija.

Predloženi su novi modeli za 2010. godinu:

- udruženi poticaji organiziranim turističkim dolascima u zračnom prijevozu u pred i posezoni (poticaj za organizatora putovanja iznosi 10 ili 20 eura po dovedenom putniku)
- udruženi poticaji organiziranim turističkim dolascima u autobusnom ili željezničkom prijevozu u pred i posezoni (poticaj za organizatora putovanja iznosi 5 eura po dovedenom putniku sa stranog tržišta)
- udruženi poticaji organiziranim turističkim dolascima - autobusne ture - u pred i posezoni (poticaj za organizatora putovanja je 5 eura)
- udruženi poticaji organiziranim turističkim dolascima hrvatske školske djece u autobusnom ili željezničkom prijevozu u pred i posezoni u Hrvatskoj (poticaj za organizatora putovanja iznosi 180 kuna).

U Strategiji razvoja hrvatskog turizma do 2010., u Programu Ministarstva turizma se inzistira na integralnoj turističkoj ponudi, naglašavajući kvalitetu i raznolikost ponude, te postizanje turističke prepoznatljivosti. Novi programi, koji bi povećali kvalitetu i daljni razvoj turizma, usmjereni su ka informatizaciji, edukaciji kadrova, poticanju seoskog turizma, te razvoju turističke infrastrukture. Također, navodi se važnost izrade novih strateških dokumenata, gdje se ističu tri dokumenta, Glavni plan razvoja hrvatskog turizma, Dubinska analiza sektora turizma i Tomas kulturni turizam. Isto tako, naglašava se važnost donošenja novih zakona u funkciji turizma, odnosno Zakona o turističkom zemljištu, Paketa zakona o turističkim zajednicama, te Zakona o golfu. Planirana zakonodavna aktivnost, te izrada novih strateških dokumenata, smatra se, pretpostavke su daljnjeg razvoj turizma, te će se u potpunosti reflektirati na buduća razdoblja.

Konačno, u skladu s Programom Ministarstva turizma iz 2008., programom Vlade RH za mandat 2008.-2011. utvrđen je temeljni cilj razvoja hrvatskog turizma kao «Zadržavanje pozicije na svjetskom tržištu uz percepciju Hrvatske kao poželjne, izvorne i sigurne destinacije te stvaranje pozitivnog okruženja za prihvat turista iz cijelog svijeta, uz zadržavanje realno ostvarivih stopa rasta prometa i prihoda od turizma.»

3.4.3. Regionalne politike

Već spomenuti dokumenti postoje na županijskoj razini: Prostorni plan Primorsko-goranske županije, Strateške smjernice rada Primorsko-goranske županije 2009-2013., Glavni plan razvoja turizma Primorsko-goranske županije, Regionalni operativni program Primorsko-goranske županije 2008.-2013 i Strateški marketinški plan turizma Kvarnera 2009-2015. te

¹ Izvor: www.mint.hr

drugi povezani dokumenti. Isti, pobliže definiraju ciljeve koji se odnose na područje Primorsko-goranske županije, a prihvaćajući ciljeve planova na nacionalnoj razini i zakona koji vrijede na području Republike Hrvatske.

U Strateškim smjernicama rada Primorsko-goranske županije 2009.-2013., kroz navođenje ključnih problema županije te ciljeva i prioriteta djelovanja poseban se naglasak stavlja na unapređenje turizma. Ključni problemi koji se navode su:

- Izražena je sezonalnost turističke godine.
- Neusklađenost je kvalitete i cijene smještaja.
- Nedovoljno je raznolika izvanpansionska ponuda.
- Nedovoljna je koordinacija svih subjekata – čimbenika u stvaranju turističkog proizvoda.
- Privatizacija državnih tvrtki.
- Nedovoljna razina profesionalizma u upravljanju organizacijama.
- Nedovoljna razina ulaganja u stjecanje potrebnih znanja i vještina.
- Nedostatak smještajnih kapaciteta više kategorije.
- Nedovoljna organiziranost plasmana ponude soba i apartmana iznajmljivača.
- Ispodprosječne su plaće zaposlenika u turizmu i ugostiteljstvu.

Županija je izravno uključena u provedbu Glavnog plana razvoja turizma i Strateškoga marketinškog plana PGŽ, za što će zajedno s Turističkom zajednicom Primorsko-goranske županije uspostaviti novi sustav upravljanja turističkom destinacijom Kvarner. Izdvajamo najvažnije strateške odrednice za turizam.

Ciljevi i prioriteti djelovanja stoga su:

- Provoditi usvojene programe unapređenja turizma kojima je cilj stvaranje uvjeta za povećanje kvalitete i konkurentnosti županijskog turizma.
- Trajno štititi prostor i poticati razvoj turizma na temeljima visokih ekoloških standarda.
- U suradnji sa sustavom turističkih zajednica Županije, jedinicama lokalne samouprave i ostalim subjektima uključenim u razvoj turističkog proizvoda, postaviti institucionalni okvir radi primjene Glavnog plana razvoja turizma PGŽ, koordinacije raznih djelatnosti koje dio svojeg razvoja planiraju putem turizma (kultura, poljoprivreda) ili su usko vezane uz turizam (promet, zdravstvo), te kvalitetno planiranje razvoja turizma, destinacije i pratećih djelatnosti.
- Provoditi strateški marketinški plan razvoja turizma PGŽ.
- Poticati ubrzani proces privatizacije.
- Obogatiti turističku ponudu i razviti selektivne oblike turizma.
- Razvijati ruralni turizam i eko-etno sela.
- Podići razinu kvalitete smještajnih kapaciteta.
- Poticati ravnomjerniji turistički razvoj mikroregija županije.
- Povećati konkurentnost turističke ponude na području cijele Županije.
- Utjecati na državnu politiku glede zakonskog uređenja turističkog zemljišta.

Mjere koje se predlažu su:

- Programe usmjeriti na;
  - razvoj eko-sela i ruralnog turizma,
  - unapređenje standarda smještajnih kapaciteta s naglaskom na smještaj u kućanstvima,
  - valorizaciju prirodne i kulturne baštine.
- Subvencionirati kamate na kredite poduzetničkih projekata koji pridonose kvalitetnom razvoju cjelovite ponude turističke destinacije.
- Poticati suradnju između javnog i privatnog sektora radi stvaranja preduvjeta za kvalitetno upravljanje destinacijom, te ostvarivanja optimalnih učinaka u odnosu „vrijednost za novac“.
- Privlačiti investitore zainteresirane za ulaganje u turizmu (KISS) putem RRA Porin.
- Razvijati suradnju sa svim čimbenicima turističkog proizvoda, osobito s turističkim zajednicama, gradovima, općinama, ministarstvima radi osmišljavanja i provedbe programa selektivnih oblika turizma.
- Staviti u funkciju turizma kulturnu i povijesnu baštinu, te prirodne i ostale znamenitosti koje će pridonijeti prepoznatljivosti PGŽ na turističkom tržištu.

- Poticati razne oblike udruživanja turističkih djelatnosti i zajedničkog nastupa na tržištu.
- Poticati izravna strana ulaganja.

U navedenom dokumentu na županijskoj razini, naglašava se važnost ostvarivanja ciljeva iz Glavnog plana razvoja turizma Primorsko-goranske županije, koji se opet nadovezuje na Prostorni plan uređenja Primorsko-goranske županije.

3.4.4. Lokalne politike

Općina Čavle je već donjela zaključak o prihvaćanju Glavnog plana razvoja turizma PGŽ općenito, te je prihvatila izraditi Akcijski plan razvoja turizma Općine Čavle kako bi doprinjela postavljanju aktivnosti za nove pravce razvoja na svojem područje, a putem analize stanja turizma, određivanja potencijala turističkog tržišta, izrade prijedloga samog Akcijskog plana razvoja turizma Općine Čavle, njegove provedba te monitoringa rezultata.

Konačno, na Općini Čavle, Turističkoj zajednici Općine Čavle i ostalim dionicima u razvoju turizma ovog područja je da pobliže opišu ciljeve koje se odnose na područje općine, te iste i ostvare u navedenom razdoblju. Ukratko ih se može navesti:

- održivi način razvoja turizma štiteći okoliš i vodeći brigu o lokalnoj zajednici,
- podizanje kvalitete proizvoda usmjerene ka potrošaču,
- poboljšanje isporuka i koordinacija marketinga,
- istraživanje uvođenja IT u isporučivanju informacija i usluga te poboljšanje marketing informacija,
- poboljšanje ulaska turizma u ostale sektore u području,
- podizanje imidža poduzetništva.

3.5. Postojeće stanje turizma Općine Čavle

Postojeće stanje u turizmu na području Općine Čavle daje se kroz opće informacije o području, položaju i klimi, povijesti, postojećoj baštini, podacima o broju turista, podacima iz gospodarstva, te podacima o događajima i manifestacijama na području Općine Čavle. Za izradu ovog dijela materijala korišteni su dostupni podaci iz statističkih izvješća Općine Čavle i Primorsko-goranske županije, izvješća Turističke zajednice Općine Čavle i Primorsko-goranske županije, Glavnog plana razvoja turizma Primorsko-goranske županije, Državnog zavoda za statistiku, Internetom i drugih raspoloživih podloga.

3.5.1. Opće informacije²

Općine Čavle je u sastavu Primorsko-goranske županije te je mjesto Čavle nastalo početkom 19.st. uz Lujzijsku cestu na Grobinštini u zaleđu Rijeke.

Područje Općine Čavle prostire se od doline Rječine, preko platoa Grobničkog polja i terasastih padina Obruča, Grleša, Crnog Vrha, Jasenovice, područje Platka, Velikog i Malog Sniježnog do padina Snježnika, Guslica, Međuvrha pa sve do Velikog Risnjaka, istočno od prometnice Rijeka – Zagreb do Kukuljanova. Na jugoistočnoj strani graniči s Gradom Rijeka i Gradom Bakar.

U sastavu općine Čavle nalazi se 10 naselja i to: Čavle, Buzdohanj, Cernik, Grobnik, Ilovik, Mavrinci, Podčunić, Podrvanj, Soboli i Zastenice.

² Izvori: www.cavle.hr i www.tz-cavle.hr

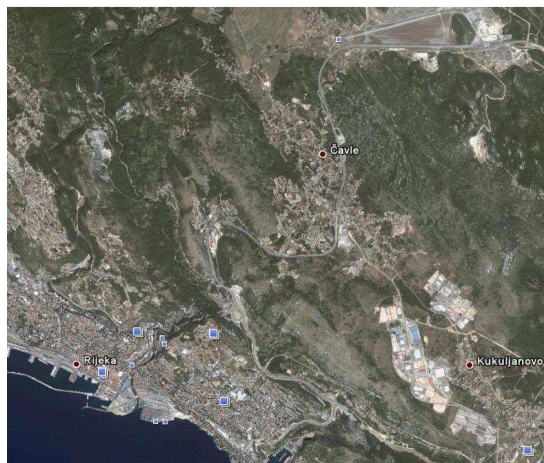

Prema podacima Statističkog ljetopisa Primorsko-goranske županije iz 2008. godine na području Općine Čavle živi 6.749 stanovnika, gustoća stanovnika na km² iznosi 79,4. Područje Općine Čavle obuhvaća prostor od 85 km², zauzima 30% Grobinšćine ili 53 km. Čine je dvije župe i to: župa Sv. Bartola u Cerniku i župa Sv. Filipa i Jakova u Gradu Grobniku.

Slika 1. Karta područja Općine Čavle

Slika 2. Prikaz područja Općine Čavle

3.5.2. Položaj i klima

Općina Čavle u geografskom pogledu prostire se od Primorja pa do višeg gorja Gorskog kotara. Premda je ovo područje relativno malo, zbog specifičnosti reljefa i geološke građe obuhvaća pedološki različite tipove tla i vegetacije, što utječe na različitost klime.

Svojim zemljopisnim položajem to je ujedno i sjeverni cestovni ulaz u taj sjevernojadranski grad. Čavle postaje prvi puta središtem općine 1895. godine. U Gradu Grobniku nalazi se Kaštel, građen na ranijim temeljima, jedna iz niza frankopanskih utvrdi, građenih od 1225. godine nadalje. Na istočnom dijelu Grobničkog polja, koje legendom priča o boju s Tatarima 1242. godine, je i barokni dvorac Mayer iz 17. stoljeća.

Na sjevernom dijelu ovog područja su automotodrom, zračna luka, a još sjevernije je i zimski sportsko-rekreacijski centar Platak. Posljednjih godina sve je više turističkih obilazaka ovog područja, a proglašenjem turističkog mjesta Grada Grobnika, Čavle širom otvara svoja vrata.

Preko Grobničkog polja i većeg dijela područja općine prolazi državna cesta Zagreb – Rijeka, jedna od najvažnijih prometnica u funkciji prometnog povezivanja Hrvatske i središnje Europe.

Područje općine Čavle prostire se od doline Rječine (210 m.n.v.) preko platoa Grobničkog polja (260-320 m.n.v.) i terasastih padina Obruča (1378 m.n.v.), Grleša (1.332 m.n.v.), Crnog vrha (1335 m.n.v.), Jasenovice (1338 m.n.v.), područja Platka, Velikog i Malog Sniježnog do padina Snježnika, Guslica (1490 m.n.v.), Međuvrha (1460 m.n.v.) pa sve do Velikog Risnjaka (1528 m.n.v.). U geografskom pogledu prostire se od Primorja pa do višeg područja Gorskog Kotara. Iako je ovo područje relativno malo, zbog specifičnosti reljefa i geološke građe obuhvaća pedološki različite tipove tala i različite tipove vegetacije, što je odraz različite klime.

Dolina Rječine je specifični biotop vezan uz flišnu podlogu (nekarbonatna flišna distrična smeđa tla, vodo-nepropusna), pa je stoga ovo područje bogato izvorima, a odlikuje se svježinom i specifičnom mikro-klimom u krškom okruženju. Dolina se pruža gotovo od Slovenije (od Ilirske Bistrice) preko uvale Dletvo, pa sve do Bakarskog zaljeva.

Dolinom Rječine prodire kontinentalni utjecaj prema moru preko bukovih i kitnjakovih šuma, dok s druge strane od mora dolinom prodiru mediteranski utjecaji (šuma bjelograbića s lovrom i pojedinačna crnika). Kontinentalni utjecaj daleko nadmašuje mediteranski.

Grobničko polje je zaravan na nadmorskoj visini od cca 270 m.n.v. do 320 m.n.v., s manjim brežuljcima od 340 m.n.v. do 350 m.n.v. (brdski niži submediteranski pojas, karakterizira ga šuma medunca i bijelog graba). Geološku građu čine jezerski sedimenti vapnenaca i dolomita s okolnih padina. Tu utjecaj submediterana duboko prodire na padine Obruča, Kuka i Nebesa. Na Grobniku na zaklonjenim južnim ekspozicijama do 450 m.n.v. dolazi šuma hrasta medunca i bijelog graba. Od 400 do 900 m.n.v. dolazi šuma crnog graba s jesenskom šašikom (u višem brdskom submediteranskom pojasu). U vrtačama dolazi susasocijacija s kitnjakom i s običnim grabom, a pošto se radi o šumskoj zajednici na dubljim tlima ova je šuma često iskrčena za poljoprivredu.

Gorski pojas pruža se od 900 - 1250 m.n.v., a započinje s primorskom šumom bukve odnosno šumom bukve s jesenskom šašikom. Ponegdje njena granica počinje na 600 m.n.v. pa do 950 m.n.v., čineći uski pojas. Ovdje je ustvari granica između primorskog i kontinentalnog područja (Primorja i Gorskog Kotara).

Glavna **zona pretplaninskog pojasa** (1100 - 1528 m.n.v.) prostire se kontinuirano od Slovenije, slovenskog Snježnika, Planine, Smrekovca, Medvejca, hrvatskog Snježnika do Risnjaka.

Ovim grebenom na područje Hrvatske dolaze visoko alpski florni elementi i zbog toga je područje Guslica, Međuvrha i hrvatskog Snježnika pripojeno Nacionalnom parku Risnjak. Ovdje dominiraju skeletna humusna tla na vapnencu, crnica na vapnencu, a na dnu padine smeđa tla na vapnencu, te su česta duboka lesinirana tla u vrtačama.

U ovom području zbog razvedenosti reljefa brojne su vrtače u kojima dolazi do inverzije (obrata) vegetacije zbog termičkih inverzija. Takve lokacije su npr. vrtača Veliko Snježno, Vilinska vrtača te dio oko livada na Platku. U takvim vrtačama temperatura tijekom vedrih ljetnih noći zna pasti do - 5°C na travnjaku rudine, dok je u okolnoj pretplaninskoj šumi bukve istovremeno +5 °C.

Udaljenosti hrvatskih i europskih središta:

➤ Rijeka (centar)	9 km
➤ Zagreb	155 km
➤ Zagreb (starom cestom)	174 km
➤ Split	404 km
➤ Split (Jadranskom mag.)	344 km
➤ Pula	116 km
➤ Trst	82 km
➤ Ljubljana	126 km
➤ Zračna luka Rijeka	30 km
➤ Luka Rijeka	10 km

Na području općine Čavle vladaju tri tipa klime.

U najnižem području Grobničkog polja i Rječine dolazi **umjereno topla sredozemna kišna klima**. Ljeta su vruća sa srednjom mjesečnom temperaturom iznad 22°C, zimsko kišno razdoblje je široko raspoređeno sa zimskim maksimumom listopad-studeni, te na proljetno razdoblje travanj-lipanj. Srednja godišnja temperatura je 13,1°C. Srednja godišnja količina padalina je između 1.859 m (Čavle) i 2.139 m (na 310 m n.v. - Podkilavac).

Drugi tip klime je **umjereno topla kišna klima** koja se visinski nastavlja na prethodnu. Srednja godišnja temperatura je između 7-8°C. U ovoj klimi ne postoji sušno razdoblje, a padaline su jednako raspoređene na cijelu godinu. Srednja količina padalina je od 2.000-3.000 mm godišnje. (Platak ima 3.349 mm).

Najviše područje pripada **planinskom tipu klime**, a prostire se iznad 1.200 m n.v. To je područje glavnih vrhova: Risnjak, Snježnik. Srednja mjesečna temperatura najhladnijeg mjeseca je niža od -3°C, a temperatura za najtoplijeg mjeseca je iznad 10°C, s izraženim toplim ljetom i oštrom zimom. Srednja godišnja temperatura je 3,8°C, a srednja godišnja količina oborina je iznad 3.400 mm, a na Risnjaku 3.648 mm.

Tlo - Zemlja ovog područja je plodna i pogodna za obrađivanje, dok je stijenje vapnenačko porozno. U prošlosti poljoprivreda je bila izvor prihoda stanovništva. Prije II. svjetskog rata prevladavalo je seosko stanovništvo, koje se bavilo poljoprivredom kao osnovnom djelatnošću, a po završetku istog naglom urbanizacijom i industrijalizacijom zemlje dolazi do velikih promjena. Izrazit preobražaj Općine uslijedio je formiranjem lokalnih zajednica samouprave.

3.5.3. Povijest

Prema povijesno neutvrđenim dokumentima ime Grobnik prvi puta se spominje 1260. godine, nakon bitke protiv Tatara (1242.godine), koja nije dokazana pa se ona vodi kao legenda. Prije spomenute bitke Grobnik je bio poznat pod imenom Jelen.

◆ Frankopani

Prezime Frankopani uzeli su 1430. godine pokušavajući dokazati podrijetlo od stare rimske obitelji Frangipani, od koje su preuzeli i grb. Prvi je poznati predstavnik obitelji bio knez Dujam I. koji je živio u XII. stoljeću. Od 1163. imaju ugovor s Venecijom kojoj godišnje plaćaju danak od 350 bizantskih zlatnika, ali zato zadržavaju status i titulu knezova. Od 1248. godine gube krčko kneštvo, prelaze na obalu i postaju modruški i vinodolski knezovi. U drugoj polovici XIV. stoljeća najmoćnija su velikaška obitelj u Hrvatskoj. Stotinjak godina poslije dijele se na osam loza i gube na snazi i značenju. Zadnja, tržačka loza ugasila se smaknućem Frana Krste Frankopana 1671. godine u Bečkom Novom mjestu.

Za vrijeme svoje vladavine sagradili su niz kaštela, utvrda i dvoraca u Bakru, Hreljinu, Kraljevici, Novom Vinodolskom, Ledenicama, Čavlina, na Grobniku, Driveniku, Bribiru i Grižanima, a dio tih objekata dijelili su s obitelji Zrinskih, s kojima su bili višestruko povezani.

1550. godine Katarina Frankopan udala se za Nikolu Zrinskog Sigetskog, te tako Kaštel na Grobniku prelazi u vlasništvo porodice Zrinski. U prošlim stoljećima te su građevine znatno oštećene i više puta su mijenjale gospodare, ali i namjenu pa se pokazala nužnost njihove obnove i rekonstrukcije kao građevina velike spomeničke vrijednosti.

Loza Frankopana gasi se 1671. u Bečkom Novom Mestu kada je na prijevaru navabljen te uhićen i pogubljen zadnji muški pripadnik loze, pjesnik Fran Krsto Frankopan koji je uz šogora Petra Zrinskog bio vođa pobune protiv bečkog dvora. Za Hrvate domoljubi i mučenici, pogubljeni su kao urotnici protiv monarhije te pokopani u zagrebačkoj prvostolnici.

Projekt obnove i revitalizacije starih frankopanskih kaštela pokrenuli su 2005. godine Primorsko-goranska županija i gradovi Bakar, Kraljevica i Novi Vinodolski odnosno općine Čavle i Vinodolska. Projekt Putovima Frankopana jedan je od najvažnijih projekata te vrste u Hrvatskoj, a posebno u Primorsko-goranskoj županiji u kojoj očuvanju kulturno-povijesne baštine posvećuju sve više pažnje. U idućih se pet godina planira opsežna obnova i vremenu u kojem živimo prilagođena prenamjena kaštela, kula i dvoraca, kako bi se približili suvremenim potrebama.

Grobnički kaštel nalazi se na strateški vrlo povoljnom položaju, koji dominira Grobničkim poljem, njegovim prilaznim putovima i naseljima oko njega. Naseljen je, vjerojatno, od prapovijesti, a godine 1225. zajedno s ostalim gradovima u sklopu Vinodolske kneževine postao je vlasništvo krčkih knezova Frankopana. U pisanim dokumentima se spominje prvi puta u Vinodolskom zakoniku 1288. godine.

Kaštel je sazidan u obliku trokuta, učvršćen kulama i polukulama, opasan zidom i zaštićen još jednim pojasom bedema. Ove fortifikacije građene su od 15. do 17. stoljeća. U prizemlju jugozapadne kule nalazi se kapela sv. Jelene, od koje se sačuvao lijepi polukružni renesansni portal i bačvasti svod u unutrašnjosti. Usred kaštela nalazi se gotičko bunarsko grlo s grbovima Frankopana i knezova krbavskih.

Grobnik nasljeđuje Katarina, žena kneza Nikole Zrinskoga, zadnja od loze Frankopana. Nakon neuspjele urote 1671. i pogibije Petra Zrinskog i Krste Frankopana, sva su njihova imanja zaplijenjena, a grad su opljačkali karlovački časnici i vojnici.

Ovaj kaštel već dobiva postepeno novu namjenu koja je prvenstveno kulturna s izložbenim i muzejskim prostorom. Dio prostora planira se za ugostiteljske sadržaje vezane uz turističku ponudu i velike priredbe na Grobničkom polju.

◆ Grobničko plemstvo (pl. Durbešić) ³

Obitelj Durbešić je stara i vrlo utjecajna grobnička obitelj iz zaselka neposredno ispod starog Grada Grobnika. Postoji više verzija o porijeklu obitelji.

Prvi zapisani član obitelji bio je **Bartol Durbešić**, koji je 1577. grobnički sudac, a od 1578. - 1583. te od 1593. - 1596. kao i 1604. 1606. upravitelj Brašćine sv. Marije Tapačke.

Postoji više verzija o porijeklu obitelji, ali svima je zajednički korijen - Bosna. Jedna od verzija je da prema nekim obiteljskim istraživanjima obitelj potječe od grada Durbeka u centralnoj Bosni (M. Vučak - usmeno priopćenje).

Druga verzija priče je.... ispod samog kaštela (Grobnika) baš gore kolijevka je roda Durbešić, opstoji još sada...ovaj zaselak dobio je na poklon najprvi Durbešić od Petra Zrinskog sa kojim je došao u doba turske invazije iza sloma Bosanske države (1463.), nepoznata imena, samo s malim sinčićem u naramku koga su ovdje ljudi prozvali Bežić jer mu je otac bio beg, te po tome prozva Durbešić jer se krsnim imenom zvao Đuro, bio je uvažen kod Zrinskog.....

3.5.4. Kulturna baština

◆ Sakralni objekti

Crkva sv. Bartola

Prvi sakralni objekt na području župe svetog Bartola podignut je 1538. godine na mjestu današnje župne crkve, u jugozapadnom dijelu naselja Cernik. Ova godina, upisana glagoljicom na ploču koja je pronađena u staroj župnoj crkvi, najvjerojatnije se odnosi

³ Izvor: <http://skola.sys.hr/plemstvo/durbesic.htm>

na godinu podizanja prve cerničke kapele na istom mjestu. Sama glagoljska ploča zagubila se početkom 20. stoljeća.

Inače, kapela svetog Bartola u Cerniku prvi put se spominje uz vizitaciju senjsko-modruškog biskupa Sebastijana Glavinića 1692. godine. Očigledno je ova kapela od samog podizanja bila važno središte vjerskog života ljudi Cernika i okolnih naselja uključenih u jedinstvenu grobničku župu svetog Filipa i Jakova, koja ima sjedište u Gradu Grobniku i koja postoji «od pamtivijeka». Godine 1791. cernička filijala grobničke župe postaje samostalna kapelanija, samo godinu dana nakon što je jelenjska filijala postala župa. Godine 1798. novoosnovana kapelanija broji 700 vjernika, a do prerastanja u samostalnu župu imala je ukupno četiri duhovna pastira.

Crkva sv. Filipa i Jakova

Crkva sv. Filipa i Jakova sagrađena je 1105. godine i jedna je od najstarijih crkava na tlu Grobinštine. Na samoj crkvi nalazi se nekoliko glagoljaških natpisa, koji govore o zbivanjima u Gradu Grobniku tijekom XVI., XVII. i XIX. stoljeća, te bogato ukrašene grobnice koje potiču iz 1589. godine.

Crkva sv. Trojice

Najstarija crkva na Grobniku je Crkva sv. Trojice s otvorenim zvonikom. U Crkvi je moguće vidjeti srednje zvono koje datira iz 1383. godine. Ostala dva zvona nalaze se u Zagrebu radi zaštite. Jedno zvono je iz 1669. god., a drugo iz 1527. god. Po pričanju za vrijeme provale Tatara na ove prostore, Tatari su svoje konje sklanjali u ovu crkvicu koja je u početku bila obična kuća, potom

kapelica a tek onda crkva.

◆ Spomenici

Spomenik podhumskim žrtvama⁴

"U zoru tog, 12. srpnja 1942., talijanski vojnici opkolili su selo. Kada smo se probudili pred svakom je kućom bilo nekoliko soldata. Pokupili su sve muškarce, djecu od trinaest godina nadalje, mlado i staro i odveli na kraj sela. Zatim su ih u manjim skupinama vodili dvjestotinjak metara dalje i strijeljali. Među njima je bio i moj otac Ivan. Nakon toga spalili su sve kuće u selu, a žene i djecu ukrcali na vlak i odveli u zarobljeništvo..." (Martin Rožić). Toga dana talijanski fašisti ubili su 91 nedužna seljaka, sve muškarce od dječje dobi do staraca. Spomenik podhumskim žrtvama djelo je Šime Vulasa. Izgrađen 1971. godine od bijelog betona, visine 22 m.

Miljokazi

Uspinjući se starom cestom preko Zagračišća dolazi se do miljokaza i najoštrijeg zavoja na ovoj dionici koja vodi do Kamenjaka. Ovaj miljokaz oštećen je zubom vremena ali isto se može na njemu iščitati 15 km od Rijeke, 119,5 od Karlovca i 590 metara nad morem. Nasuprot miljokaza danas se nalazi spomen obilježje Nikoli Caru-Crnom, koji je tu poginuo 5. srpnja 1942. godine u borbi s Talijanskim okupatorima. Nikola Car-Crni bio je komandant II Primorsko-goranskog partizanskog odreda, Španski borac i narodni heroj.

⁴ Izvor: http://www.tz-cavle.hr/kultura_bast.php

Čebuharova kuća

Povijest obitelji Čebuhar po kojoj taj spomenik i danas nosi ime vraća nas u 1811. godinu. Dr. Ivo Čebuhar bio je porijeklom iz bogate trgovačke obitelji koja je iz Slavonije došla u Čavle izgradnjom Lujzijske ceste.

Njegova obitelj je sredinom prošlog stoljeća podigla veliku kuću na kojoj su ostali inicijali F.Č., tj. Franjo Čebuhar, 1843. On je bio sudski starješina u Čavlima.

Njegov sin je bio Makos Čebuhar, koji je naslijedio očev imetak, a osim toga ga je i proširio. Bavio se trgovinom na veliko. Imao je više kuća i imanja, posuđivao je novac seljacima koji ga uglavnom nisu mogli vratiti te su tako ostali bez imanja u njegovu korist (npr. Juričina ravna, danas nogometno igralište, ranije vlasništvo Mavrinčanina Jurice Broznića

Bio je društveno aktivan. 1906. g. je bio mjesni sudac. U njegovoj kući, u Čavlima, je bila gostionica i narodna čitaonica gdje su se održavale godišnje skupštine koje su završavale zabavama, naročito o pokladama (mesopusni tanci). U takvoj sredini rodio se njegov sin Dr. Ivo Čebuhar. Završio je studij prava u Zagrebu, a 1917. godine postaje odvjetnik. Imao je poslovne prostorije u Zagrebu i Rijeci. Za vrijeme 2. svjetskog rata imao je odvjetničku kancelariju u Zagrebu, blizu hotela Dubrovnik. Po umirovljenju vraća se u Čavle. Bio je predsjednik HSS-a u Čavlima. U njegovoj kući održavali su se sastanci HSS-a koja je osnovana 1925. g.

Danas u obnovljenoj Čebuharovoj kući - spomeniku nulte kategorije, u centru Općine Čavle, u prizemlju je smještena Knjižnica Čavle, koja djeluje u sastavu Gradske knjižnice Rijeka dok je na katu smještena općinska uprava.

3.5.5. Prirodna baština

Grobinština ili Grobniščina je kraj u zaleđu Rijeke, na području Primorsko-goranske županije. Površina Grobinštine je 195 km². Ona se sastoji od dvije općine - Čavle i Jelenje. Općina Čavle je prostrano manja-zauzima 30% površine Grobništine ili 53 km, ali ima veći broj stanovnika - od oko 12000 stanovnika Grobništine u općini Čavle živi 6.749 stanovnika. Prema povijesno neutvrđenim dokumentima ime Grobnik prvi puta se spominje 1260.godine, nakon bitke protiv Tatara (1942.godine), koja nije dokazana pa se ona vodi kao legenda. Prije spomenute bitke Grobnik je bio poznat pod imenom Jelen.

Grobinština je tipično krški kraj. U središnjem dijelu je Grobničko polje sa okolnim planinama koje imaju dinarski smjer pružanja - Obruč (1376 m), Suhi vrh (1280 m), Fratar (1358 m), Tunina glava (1160 m). Ove vrhove zovemo još i Grobničkim Alpama, jer planinarstvo ima dugu tradiciju. U sredini Grobničkog polja je Hum (395 m), koji dijeli polje na istočni i zapadni dio. Zapadni dio je veći, niži (281 m), plodniji i naseljeniji. Istočni dio je viši (328 m) krševitiji i gotovo bez zemlje. Tu prolazi autocesta Rijeka - Zagreb, pokraj koje se nalazi sezonski aerodrom i automotodrom Grobnik. Mjesto za aerodrom je izabrano u veljači 1930. Nakon rata u više navrata je zatvaran i otvaran. Godine 1966. dobio je asfaltnu pistu i obnovljen je hangar. Krajem 70-tih godina služi u sportske svrhe - njime upravljaju "Kрила Kvarnera". Automotodrom Grobnik izgrađen je 1978.g. Dužina piste iznosi 4168 m, širina 10,5 do 24 m. Automotodromom upravlja automotoklub "Kvarner". Grobničko polje u istočnom djelu obiluje šljunkom i pijeskom koji potječu sa Risnjaka. Šljunak se industrijski iskorištavao na području Kikovice i Dubine, gdje

su radile asfaltne baze do 1986. godine. Danas ih više nema, ostale su uništene ceste i velike površinske iskopine.

Mjesto gdje se kopao pijesak nazivamo kave, a nalikuju mjesечеvoj površini.

Grobničko polje je krško polje u Hrvatskoj. Kroz polje teče rijeka Rječina. Ispod Obručke skupine planina proteže se **Grobničko polje** pokriveno diluvijalnim i aluvijalnim naslagama. Polje je okruženo pretežito višim i pošumljenim vapnenačkim zemljištem gornje krede, te srednje i donje jure. **Grobničko polje** nastalo je jačim raspadanjem i ispiranjem dolomitskih slojeva visokoga okvira Obruča-Jasenovice-Slemena i masiva Risnjaka za vrijeme posljednjega velikoga zahlađenja na Zemlji (pleistocenska glacijacija). Grobničkom je polju prije bilo ime **Jelensko polje**. Prostire se na 15 km² površine, a okruženo je s tridesetak planinskih vrhova. Brdo **Hum**, 395 m, dijeli Polje na istočni, viši, krševitiji i manje nastanjen dio s nadmorskom visinom od 323 m i najplodniji, zeleniji i nastanjeniji zapadni dio s nadmorskom visinom od 293 m. Srednja nadmorska visina Grobničkoga polja iznosi 310 m, a prosječna najniža visina od 278 do 280 m.

Na istočnom dijelu Polje obiluje velikim količinama šljunka. Debljinu šljunkovitih naslaga nije moguće točno odrediti bez bušenja, ali se može pretpostaviti da iznosi prosječno između 5 i 10 metara. Kroz Grobničko polje prolazi Autocesta A7. Automotodrom Grobnički izgrađen je 1978. godine.

◆ Grobničke Alpe

Područje Hahlići čine vrhovi koji se nižu jedan do drugoga, a svaki je drugačijeg sastava i izgleda što tom području daje posebnu slikovitost. U njemu se isprepliću livade i šume iz kojih proviruju neobične kamene oaze, a posebna zanimljivost je kanjon Mudna dol. Hahlići su zapravo lokve ispod planinarskog doma. Iznad doma je i neveliki vrh Hahlić po kojem je dom nazvan.

Između istočnog i zapadnog dijela te skupine je udolina kojom vodi makadamska cesta Kamenjak (selo) - Kripanj (područje s lovačkom kućom) - Gorničko (lugarnica) - Previjak (križanje) - Trstenik (livada s jakim izvorom i napuštenom zgradom odmarališta) - Gomance (livada uz slovensku granicu). Istočno se od nje uzdižu brda s vrhovima Sljeme (1263 m), Grleš (1331 m), Gornik (1318 m), Nebesa (1131 m), Crni vrh (1335 m), Klek (primorski) (1210 m), a uz njen južni dio je slikoviti Kuk (1082 m). Između Grleša i Gornika prolazi markirani put za Platak. Osobine brda tog dijela je da su strmih padina, a s nekih nema vidika jer su im vrhovi šumoviti (Sljeme, Gornik i Grleš). Zapadni dio skupine je svakako atraktivniji, jer se vidici sa svih vrhova šire na sve strane. U tom se dijelu nalazi i najviše brdo Obruč (1376 m). Većina vrhova tog neobično lijepog područja su kontrolne točke obilaznice "Planinarski putevi Hahlića kroz Pakleno do Nebesa".

Pakleno 1340 m, posebnost toga vrha je Bucov plato - stjenovita zaravan ispresjecana brojnim dubokim pukotinama. Vrh se pristupa od planinarske kuće Hahlić po tri moguća puta za približno 2 sata. Putovi se međusobno isprepliću i spajaju, tako da treba pažljivo slijediti putokaze. Najkraći je onaj preko sedla između Suhog vrha i Fratra, a u nastavku se taj put grana na lijevi i desni koji prolazi ispod Nape. Uspon putom ispod Nape je vrlo strm ali se s njega otvaraju najljepši vidici na područje nazvano Pakleno. To je zapravo šumovito područje iz kojeg strše velike stjenovite oaze koje umjesto jednog imaju mnogo vrhova ili su im na najvišim dijelovima zaravni. Nešto dulji prilaz vrhu je od doma Hahlić

preko sedla Vrh Planine na kojem se granaju putovi za Podkilavac, Studenu, Obruč i za vrh Pakleno.

Suhi vrh 1280 m, posebnost toga vrha je njegov izgled. Stožasto brdo sačinjeno od bjelkastog kamena koje se uzdiže iznad zelenila okolne vegetacije najprepoznatljivije je brdo tog područja. Uzdiže se sjeverno od planinarske kuće Hahlić od koje treba na sedlo između Fratra i Suhog vrha 20 min, a zatim još 20 min preko stijena na vrh. Pristupiti mu se može i iz smjera sedla Vrh Planine.

Dnić 1190 m, posebnost toga vrha je livada prošarana šumicom i kamenim gromadama što vrhu daje osobitu slikovitost. Dnić se uzdiže istočno od planinarske kuće Hahlić od koje mu se može pristupiti po dva puta. Jedan kreće ispred kuće, vodi preko vrha Hahlić i preko livada izlazi na vrh za 20 min. Drugi, nešto dulji, polazi iza kuće u smjeru Platka i Fratra. Na križanju za Fratar odvaja se desno preko livade uspon na vrh. S vrha se otvaraju vidici na Kamenjak, prema Grobničkom polju i moru.

◆ Platak

Platak je malo, obiteljsko skijalište u neposrednoj blizini Rijeke s brojnim mogućnostima za rekreaciju, kako zimi tako i ljeti. Vjerojatno je jedino skijalište u našoj blizini gdje s vrha sedežnice (1.363 m) možete uživati u pogledu na more!

Doći autom na Platak relativno je jednostavno i brzo (oko pola sata vožnje od Rijeke). S autoceste Rijeka-Zagreb treba izaći na čvoru kraj auto-motodroma "Grobnik" te se zaputiti starom cestom prema Zagrebu.

Izgrađen je sredinom prošlog stoljeća, a nakon izgradnje dvosjedežnice "Radeševo" (1979.) Platak je postao vrlo popularan. Upravo na njemu su odgojeni skoro svi riječki skijaši. Na žalost, nakon "zlatnih" osamdesetih godina, kada je skijaška sezona na Platku trajala gotovo čitavu zimu, a snijega je bilo preko 2 metra, devedesetih je lagano posustao. Što zbog nedostatka snijega, što zbog zastarjele opreme i neulaganja u infrastrukturu. Srećom, zadnjih nekoliko godina stvari se mijenjaju na bolje. Uložen je novac u pogon za umjetno zasnježivanje, kupljene su nove ralice, žičare se renoviraju, staze su dobile "face-lifting", parkiralište je uređeno i prošireno, a ugostiteljski objekti su u potpunosti preuređeni. Osim ovoga od nedavno je u ponudi i noćno skijanje. No na žalost veliki broj žičara koje su nekada prevozile skijaše danas više ne postoje, a staze stoje zarasle i zapuštene.

Platak, kao relativno malo skijalište sa oko 10 km deklariranih staza, nema puno za ponuditi skijašima koji su navikli na velika, strana skijališta. Jedna dvosjedežnica, **Radeševo**, s jednom crvenom (1km) i jednom plavom, "turističkom" stazom (3km), te tri ski lifta sa kratkim plavo-crvenim stazama (od čega rade uglavnom samo "**Pribeniš 1**" i eventualno "**Tešnja**" te jedan "bebi-lift").

Staze, na žalost, međusobno nisu povezane, tako da ukoliko se sa "Radeševa" želi preći na "Pribeniš" i nazad, mora se jedan dio prepješačiti. Za ljubitelje netaknutog snijega s desne strane Radeševa postoji staza, Radeševo 2, koja se nekad koristila za natjecanja i koja, na žalost, nije građevinski uređena pa strojevi ne mogu po njoj proći. Ukoliko napada dovoljno snijega, moguće se skijati i direktno ispod dvosjedežnice.

Osim skijanja, Platak nudi i druge oblike zimskih radosti. U dolini Pribeniša napravljena je staza dužine oko 1km za motorne sanjke. Osim sanjki (motornih i onih običnih), na Platku je moguće iznajmiti i kompletnu skijašku opremu. Za sve željne sanjkanja, nekadašnja staza koja više nije u pogonu, pretvorena je u sanjkalište, dok je na stazi Pribeniš izgrađen mali snow-park.

Ugostiteljska ponuda uključuje dva planinarska doma, manji "**Sušak**", te veći i popularniji "**Platak**". Smještajni kapacitet dostatan je za 90 osoba u velikom domu i tijekom zime vrlo je popularan među osnovnoškolcima koji organizirano zimuju na Platku.

Osim zimi, Platak je vrlo popularan i ljeti, kao ishodište brojnih zaljubljenika u planine. Na samo nekoliko sati hoda uređenim i obilježenim planinarskim stazama, nalaze se vrhovi **Snježnik i Risnjak**, s prekrasnim vidikovcima. Makadamske ceste po Platku odlične su za brdski biciklizam ili laganu šetnju prirodom, a domovi su otvoreni cijele godine.

Najznačajnija rijeka je **Rječina**. Duga je 17,3km (po najnovijim mjerenjima - 18,3km). Širina Rječine je od 9 do 16 metara. To je tipično krška rijeka sa jakim vrelom pod impozantnom stijenom, duboko usječenim kanjonom, slapovima i brzacima. U Rječini se mogu naći pastreve i rak. Na Grobničkom polju je nekad (do 1941.g.) bilo jezero. Zatrpali su ga Talijani, njegovi ostaci nalaze se kraj Majera. Umjetno jezero Valić na Rječini izgrađeno je 1968.g.

Najčešće biljke na području Grobinštine su: ljekovita kadulja, trputac, maslačak, stolisnik... Najčešće je drveće: kesten, topola, grab, javor, jasen, planinska borovica, hrast, bukva, crni bor...

U šumama i livadama Grobinštine mogu se susresti: divlja svinja, srna, jazavac, puh i zec.

3.5.6. Turizam

U zaleđu grada Rijeke je Grobniščina, područje na čijem je istočnom dijelu mjesto **Čavle**. Svojim zemljopisnim položajem to je ujedno i sjeverni cestovni ulaz u taj sjevernojadranski grad. Čavle postaje prvi puta središtem općine 1895. godine. U Gradu Grobniku nalazi se Kaštel, građen na ranijim temeljima, jedna iz niza frankopanskih utvrdi, građenih od 1225. godine nadalje. Na istočnom dijelu Grobničkog polja, koje legendom priča o boju s Tatarima 1242. godine, je i barokni dvorac Mayer iz 17. stoljeća. Na sjevernom dijelu ovog područja su automotodrom, zračna luka, a još sjevernije je i zimski sportsko-rekreacijski centar Platak. Posljednjih godina sve je više turističkih obilazaka ovog područja, a proglašenjem turističkog mjesta Grada Grobnika, Čavle širom otvara svoja vrata.

3.5.6.1. Turistički kapaciteti

Turističke kapacitete na području Općine Čavle čini isključivo **privatni smještaj i Veli dom na Platku**. Postojeći smještajni kapaciteti Općine Čavle odnose se na broj smještajnih jedinica kako je u slijedećoj tablici navedeno:

Tablica 1. Broj smještajnih jedinica u Općini Čavle

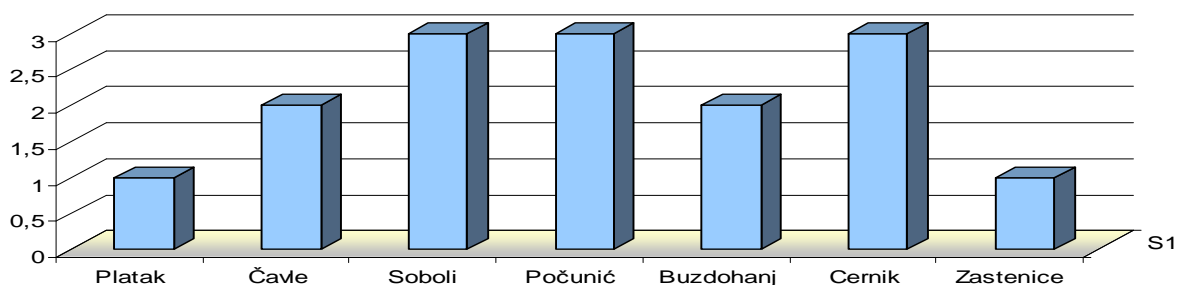
Vrsta smještajnog kapaciteta	Ukupan broj smještajnih jedinica (ležajeva)
privatni smještaj	173
Veli dom Platak	90
Ukupno	263

Izvor: Statistički ljetopis PGŽ 2008.

Od navedenog smještajnog kapaciteta izdvajamo registrirane privatne iznajmljivače:

- **PLATAK**
  - Mali dom Sušak
- **ČAVLE**
  - Sobe Saršon
  - Kućanstvo Margetić
- **SOBOLI**
  - Sobe Grobnik
  - Kućanstvo Milinković
  - Kućanstvo Zaharija Vasilija
- **PODČUNIĆ**
  - Ugostiteljstvo Biggy
  - Sobe Elza
  - Kućanstvo Čargonja
- **BUZDOHANJ**
  - Sobe Randelj
  - Kućanstvo Filipović
- **CERNIK**
  - Kućanstvo Ljubanović
  - Kućanstvo Rački
  - Kućanstvo Zaharija Željko
- **ZASTENICE**
  - Kućanstvo Perušić

Grafikon 1. Broj registriranih privatnih iznajmljivača po naseljima

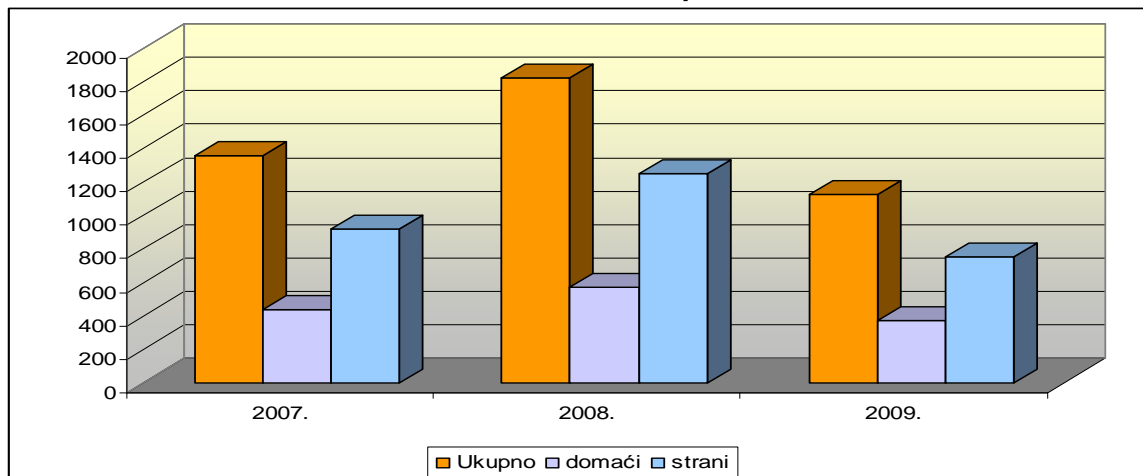

Što se turističke infrastrukture tiče, na području Općine Čavle nema aktivne turističke ili putničke agencije koja bi pružala sve potrebne informacije o turističkoj ponudi na Grobinščini i šire.

3.5.6.2. Turistički promet i turistička tržišta

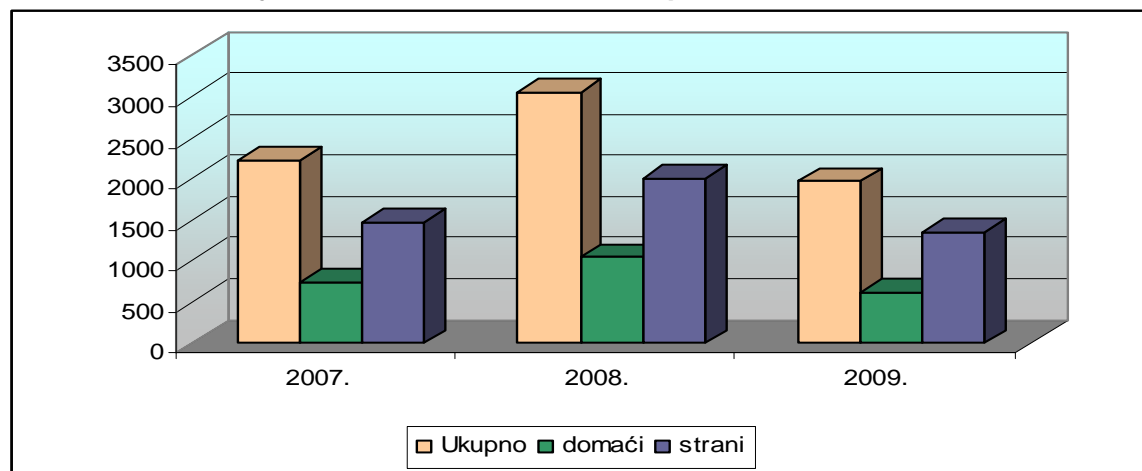
U 2007. godini ostvareno je od 1.355 dolazaka turista (68% stranih, 32% domaćih posjetitelja), 2008. godine 1.819 turista od čega 31% domaćih i 69% stranih te u 2009. godini 1.123 turista od čega 33% domaćih i 67% stranih. Broj dolazaka u 2008. u odnosu na 2007. godinu je povećan za 34% dok je u 2009. broj dolazaka smanjen za 38% u odnosu na 2008. godinu. Kroz promatrane tri godine prevladava broj stranih dolazaka turista u odnosu na domaće. U Grafikonu 2. dan je pregled dolazaka domaćih i stranih turista od 2007-2009. godine.

Grafikon 2. Dolasci domaćih i stranih turista u periodu od 2007.-2009.

Izvor: DZS, 2010.

U 2007. godini ostvareno je od 2.219 noćenja (67% stranih, 33% domaćih posjetitelja), u 2008. zabilježeno je 3.046 noćenja, od čega 34% domaćih i 66% stranih turista dok je u 2009. ostvareno 1.966 noćenja i od toga 32% domaćih i 68% stranih turista. Kao i kod dolazaka i kod noćenja prevladava broj stranih turista te je u 2009. godini zabilježen pad broja noćenja za 35% u odnosu na 2008. godinu. Grafikon 3. daje pregled domaćih i stranih noćenja u periodu od 2007-2009. godine.

Grafikon 3. Noćenja domaćih i stranih turista u periodu od 2007.-2009

Izvor: DSZ, 2010.

3.5.7. Manifestacije

Općina Čavle nudi raznovrsne manifestacije tijekom čitave godine. Raznovrsna ponuda nastala je na temelju prirodnih resursa, gastronomije, kulture i tradicije.

Manifestacije su različitog karaktera, a podijeljene su na kulturna i vjerska događanja te zabavna i sportska događanja, pa ih tako i navodimo.

Kulturna i vjerska događanja:

- ❖ Najava Karnevala, otvaranje maškara, organizacija maškaranih zabava u organizaciji Grobničkih dondolaša – siječanj
- ❖ Grobinština zvoni (Grobnički dondolaši) – veljača
- ❖ Lidrano – literarno-dramski izričaj – veljača
- ❖ Međunarodni dan materinskog jezika – susret s čakavskim književnicima – veljača
- ❖ Gostovanja Gronbničkih dondolaša – veljača

- ❖ Svjetski dan voda – veljača 22.02.
- ❖ Međunarodni dan kazališta – ožujak 27.03.
- ❖ Europa u školi – ožujak
- ❖ Međunarodni dan knjige i Dan hrvatske knjige – travanj
- ❖ Prezentacija projekta kulturno-povijesna baština moga kraja – suradnja škola – travanj
- ❖ Uskrs – učenička radionica – travanj
- ❖ Dan planeta zemlje – travanj 22.04.
- ❖ Tjedan Crvenog križa – prijem učenika prvih razreda u PCK – svibanj
- ❖ Međunarodni dan obitelji – svibanj
- ❖ Međunarodni dan muzeja – svibanj
- ❖ Dan općine Čavle i Dan škole – svibanj
- ❖ Međunarodni dan školskih knjižnica – listopad
- ❖ Svjetski dan mladeži – listopad
- ❖ Grobničke jeseni – studeni
- ❖ Božić po našu – prosinac
- ❖ Božićni koncert – prosinac

Zabavna i sportska događanja:

- ❖ Karnevalske svečanosti – veljača
- ❖ Grobnički maškarani vikend - Maškarani Platak – veljača
- ❖ Dani vina i lipote – svibanj
- ❖ Svjetski padobranski kup – lipanj
- ❖ Aeromiting – lipanj
- ❖ Festival palente i sira – lipanj
- ❖ Natjecanje novinara u spremanju lovačkog gulaša - lipanj
- ❖ Eco Bike Maraton Platak – srpanj
- ❖ Dan Općine Čavle – kolovoz 24.08.
- ❖ Bartoja - kolovoz

Izvor: www.tz-cavle.hr

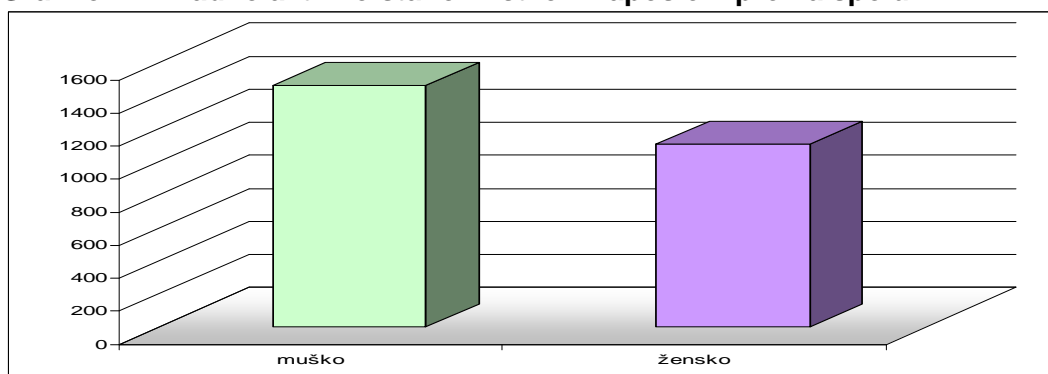
Organizacijom ovih manifestacija daje se velika mogućnost unapređenja turističke ponude na području Općine Čavle kroz njihovo preoblikovanje u turističke proizvode uz osmišljavanje dopunskih turističkih sadržaja. Te manifestacije mogu biti temeljem za izradu prepoznatljivih brandova Općine Čavle.

3.5.8. Poduzetništvo

Podaci pokazuju udio radno aktivnog stanovništva, stopu nezaposlenosti, te podatke o strukturi pravnih osoba.

Grafikon 4. pokazuje broj aktivnog stanovništva iz kojeg je vidljivo da je nešto veći broj zaposlenih muškaraca 57% u odnosu na žene 43%.

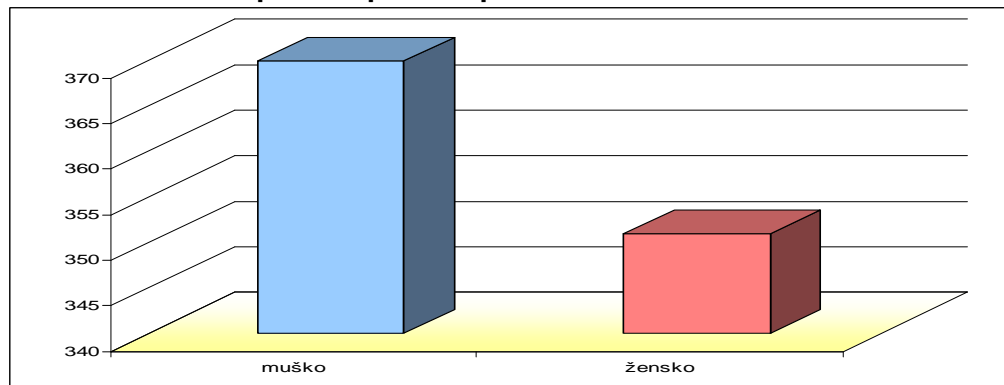
Grafikon 4. Radno aktivno stanovništvo – zaposleni prema spolu

Izvor: Statistički ljetopis Primorsko-goranske županije, 2008

Grafikon 5. pokazuje nezaposlenost prema spolu, prema kojem je 49% nezaposlenih ženskog spola, dok je 51% nezaposlenih muškaraca.

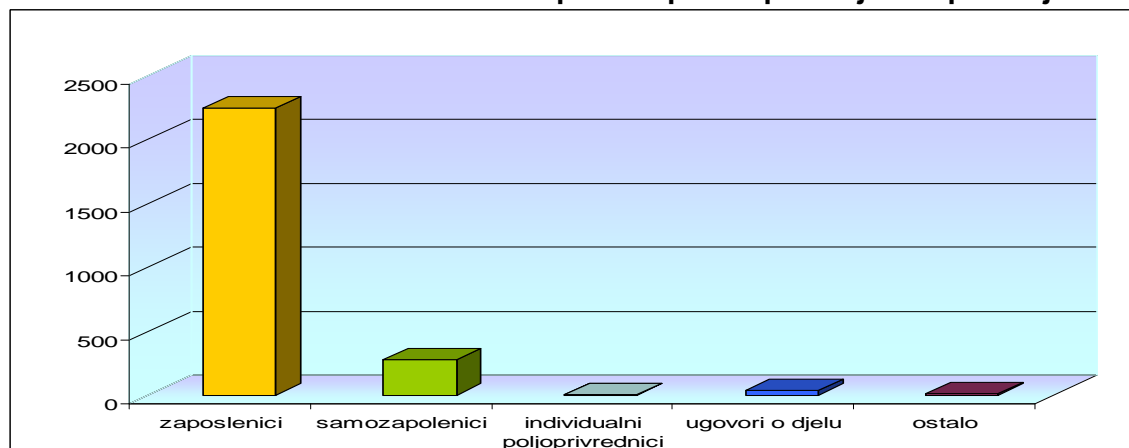
Grafikon 5. Nezaposleni prema spolu

Izvor: Statistički ljetopis Primorsko-goranske županije, 2008

Grafikon 6. pokazuje položaj zaposlenih, prema kojem su 87% zaposlenici, 11% samozaposlenici, 0,2% individualni poljoprivrednici, 1,4% rad po ugovoru o djelu i slično te ostali 0,5%. Iz ovih pokazatelja zaključuje se da je stanovništvo radno aktivno.

Grafikon 6. Aktivno stanovništvo – zaposleni prema položaju u zaposlenju

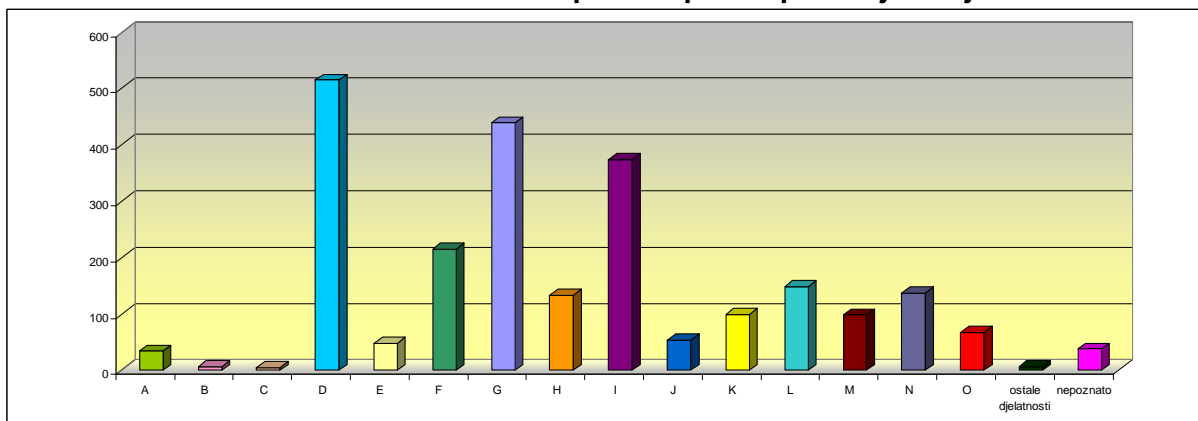

Izvor: Statistički ljetopis Primorsko-goranske županije, 2008

Posljednja tri grafikona pokazuju udio zaposlenosti prema područjima djelatnosti, kao i udio u vrsti i djelatnosti registriranih pravnih osoba.

Grafikon 7. pokazuje zaposlenost prema područjima djelatnosti.

Grafikon 7. Aktivno stanovništvo – zaposleni prema područjima djelatnosti

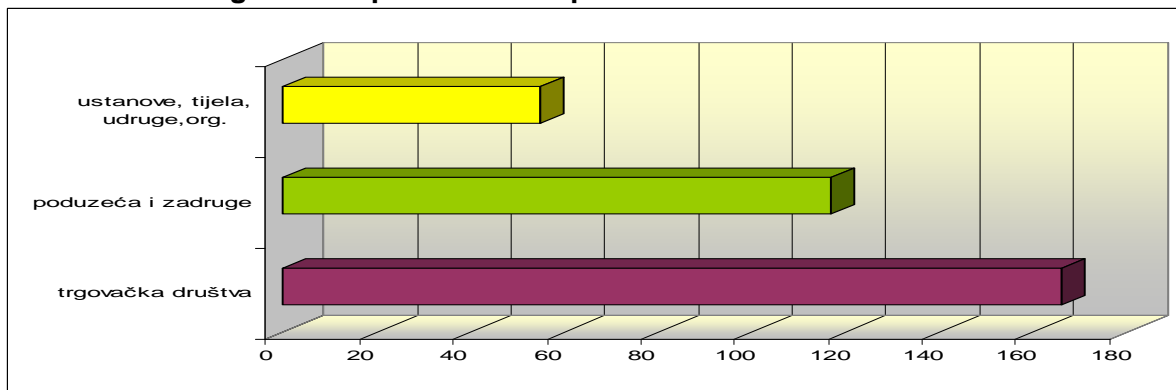

Izvor: Statistički ljetopis Primorsko-goranske županije, 2008

Iz strukture zaposlenih može se vidjeti kako je najveći udio zaposlenih 21% u prerađivačkoj industriji (u grafu označeno sa slovom D), zatim je veliki postotak zaposlenih u trgovini na veliko i malo sa 18% (označeno slovom G), potom slijedi prijevoz, skladištenje i veze (u grafu označeno sa slovom I) sa 15%, pa slijedi građevinarstvo 8,9% (u grafu označeno sa slovom F), javna uprava i obrana sa 6% (označeno slovom L), zdravstvena zaštita i socijalna skrb sa 5,7% (označeno slovom N), hoteli i restorani sa 5,5% (označeno slovom H) te poslovanje nekretninama, iznajmljivanjem i poslovnim uslugama (u grafu označeno sa slovom K) i obrazovanje (označeno slovom M) sa po 4%.

Grafikon 8. pokazuje da 49% registriranih pravnih osoba spada pod trgovačka društva, 34% pod poduzeća i zadruge, te 17% pod ustanove, tijela, udruge, fondove i organizacije.

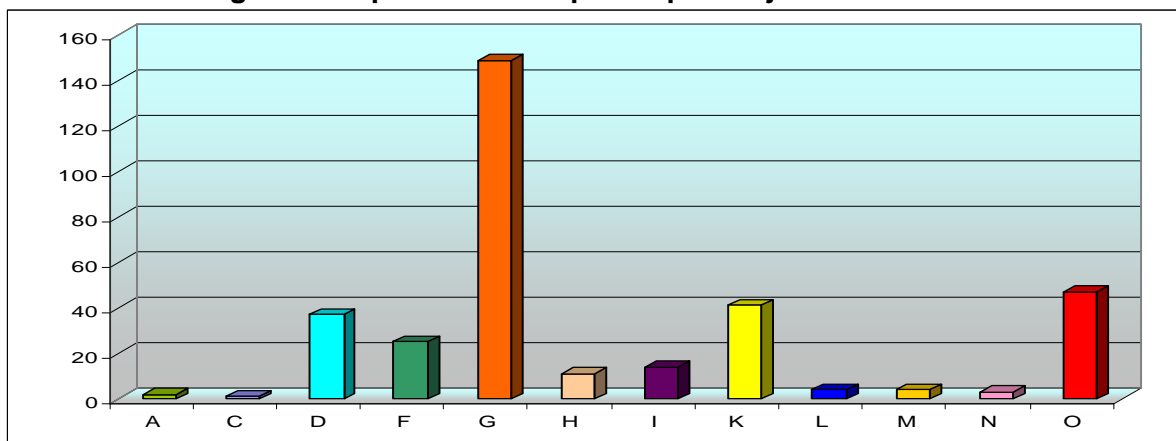
Grafikon 8. Registrirane pravne osobe prema vrstama

Izvor: Statistički ljetopis Primorsko-goranske županije, 2008

Grafikon 9. pokazuje registrirane pravne osobe prema područjima NKD.

Grafikon 9. Registrirane pravne osobe prema područjima NKD

Izvor: Statistički ljetopis Primorsko-goranske županije, 2008

Iz strukture registriranih pravnih osoba prema područjima NKD može se vidjeti kako je najviše registriranih trgovina na veliko i na malo (u grafu označeno sa slovom G) sa 44%, zatim u društvenim, socijalnim i osobnim uslužnim djelatnostima (u grafu označeno sa slovom O) sa 14%, poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge (u grafu označeno sa slovom K) sa 12%, prerađivačka industrija (u grafu označeno sa slovom D) sa 10%, zatim slijedi građevinarstvo (u grafu označeno sa slovom F) sa 7%, prijevoz, skladištenje i veze (u grafu označeno sa slovom I) sa 4% te hoteli i restorani (označeno slovom H) sa 3%.

3.6. SWOT analiza

SWOT analiza je jedna od instrumenata analize koja može poslužiti u kreiranju strategije, s njom se sagledaju vanjski i unutrašnji faktori kako bi se postigao željeni cilj. Ona je koristan alat za analizu trenutne situacije i resursa destinacije Čavle.

Sukladno **SWOT** (*Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats*) analizi navedenoj i u Glavnom planu razvoja turizma Primorsko-goranske županije, identificirane su slijedeće prednosti, nedostaci, mogućnosti i rizici turizma, koje se odnose na Općinu Čavle:

<p>S - PREDNOSTI</p> <p><i>Automotodrom – aerodrom – Platak</i> <i>Gostoljubivost domaćina</i> <i>Geoprometni položaj</i> <i>Vodozaštitno područje</i> <i>Klima</i> <i>Kulturno-povijesno naslijeđe</i> <i>Prirodna baština</i> <i>Bogatstvo prirodne i kulturne raznolikosti</i></p>	<p>W - NEDOSTACI</p> <p><i>Nedovoljan broj i struktura smještajnih kapaciteta i njihova nedostatna kvaliteta</i> <i>Nedostatak stručnih kadrova</i> <i>Nedovoljna turistička opremljenost</i> <i>Nedovoljna valorizacija povijesti, znamenitosti i tradicije</i> <i>Nedovoljno razvijena infrastruktura</i> <i>Izostanak lokalnih «brand»-ova</i> <i>Nepostojanost sinergije djelovanja</i> <i>Prometni problemi – zagušenost centra</i> <i>Nedovoljno iskorišteni postojeći prirodni i kulturni resursi</i> <i>Nerješeni imovinsko-pravni odnosi</i> <i>Ograničenost razvoja poduzetničkih aktivnosti radi vodozaštitnog područja</i></p>
<p>O - MOGUĆNOSTI</p> <p><i>Izgradnja novih smještajnih kapaciteta</i> <i>Podizanje kvalitete postojećih smještajnih kapaciteta</i> <i>Izgradnja dodatnih turističkih sadržaja /bazeni, zabavni parkovi/</i> <i>Isticanje, razvoj i promocija kulturnih manifestacija</i> <i>Tipiziranje autohtonih proizvoda i usluga</i> <i>Sinergija djelovanja raznih udruga uz stvaranje profita</i> <i>Automotodrom – adrenalinski centar</i> <i>Bolja prometna regulacija</i> <i>Povezivanje okolnih destinacija kroz objedinjenu turističku ponudu</i> <i>Ponuda selektivnih oblika turizma</i> <i>Stalno unapređenje inegralne kvalitete</i> <i>Nove atrakcije</i> <i>Održivi razvoj</i> <i>Promocija lokalnog kulturnog identiteta</i> <i>Raditi na podizanju kvalitete ugostiteljskih objekta i usluga</i> <i>Razvoj prepoznatljivosti destinacije</i> <i>Oživljavanje starih i zaboravljenih običaja</i> <i>Dodatna prometna regulacija</i> <i>Potencijali za spoj urbanog i ruralnog turizma</i> <i>Zajednički turistički proizvod destinacija u riječkom prstenu</i></p>	<p>T – OPASNOSTI - RIZICI</p> <p><i>Potencijalno zagađenje</i> <i>Konkurencija susjednih destinacija u ponudi smještajnih kapaciteta</i></p>

Na osnovi najznačajnije izraženih prednosti i mogućnosti, a uvažavajući nedostatke i prijetnje, izradila se željena vizija razvoja turizma Općine Čavle te sukladno tome ciljevi kako ju primijeniti.

4. Vizija

Formuliranje vizije mora pokrivati nekoliko aspekata budućeg stanja u smislu kombinacije gospodarskih, društvenih i ekoloških zahtjeva. U svojoj srži, vizija prikazuje kako bismo željeli da naš grad izgleda za primjerice 10 godina. Gotovo sve uspješne općine i gradovi imaju realnu i koherentnu viziju, kroz koju jasno utvrđuju glavne strategijske ciljeve i očekivane rezultate razvojne strategije.

Vizija razvoja turističke destinacije najčešće uključuje «globalne ideje vodilje kao i metode strateške analize i planiranja».

Primorsko-goranska županija, a jednako tako i Općina Čavle smatraju turizam jednom od važnijih sektora svojeg razvoja, a koji daje značajan doprinos kvaliteti života.

Vizijom turizma se stoga daje naslutiti da se:

- generira zapošljavanje i kreiraju poslovne mogućnosti,
- stvara raznolika struktura i poticaji za lokalno poduzetništvo,
- dodaje raznolikost lokalnom životu i široj mogućnosti za kulturu i rekreaciju,
- nudi izuzetna iskustva za posjetitelje i kreira pozitivan imidž za grad,
- ocrtava kvalitetu okoliša grada i naglašava njihov izraženi karakter.

Vizija je prihvatljiva ako se turizmom dobro upravlja i kanalizira. Sukladno tome, zahtjeva se aktivna suradnja svih agencija, institucija i organizacija uključenih u turizam. Prijedlog za upravljanjem destinacijom Kvarner dat će se na Koordinaciji provedbe Glavnog plana razvoja turizma PGŽ čime se može zadovoljiti upravljanjem destinacije za neko vrijeme. Na glavnim nositeljima turizma Općine Čavle je konačna odluka o tome.

4.1 Marketing vizija

Tijekom sastanaka vezanih za izradu akcijskog plana razvoja turizma, svi lokalni dionici su bili potaknuti na razmišljanje za kreiranje vizije, slogana, ciljeva, prioriteta i mjera.

Prijedloga vizije:

**Spajanjem tradicijske, povijesne, kulturne i prirodne baštine
s novim adrenalinskim sadržajima razviti održivi turizam
na zadovoljstvo gostiju i stanovništva Grobnišćine**

Paralelno sa izradom vizije, proizašo je prijedlog za promotivno predstavljanje Općine Čavle, **sloganom** koji glasi:

**Grobnišćina je tu kraj Vas
ili
101 lice Gronišćine**

4.2. Branding područja

Postavljena vizija pretpostavlja uključivanje svih karakteristika turističkog proizvoda koji se razvio za ovu turističku destinaciju. Svi njezini elementi omogućit će korisniku dodatnu

vrijednost budući se kao destinacija izdvaja od ostalih. Konačno, proizlazi i obveza stalnog proširenja turističke usluge i podizanja njezine kvalitete prema sve većim potrebama gostiju.

Temeljem takvih polazišta, stvaraju se mogućnosti razvoja branda kako za cijelo područje tako i pojedinačno za atrakcije, proizvode i slično.

Sukladno navedenome, potrebno je stvoriti elemente brandinga za područje Općine Čavle, primjerice:

- Grobničko polje (jerina)
- Grobničke Alpe
- Dolina Rječine
- Platak
- Kaštel – Grad Grobnik
- Luizijana (miljokazi, mostići, vjetromilnici)
- Festival palente i sira – palenta komparica i grobnički sir
- Automotodrom , aerodrom
- Grobnički dondolaši
- Maškare
- Kalići
- Grobničke kobasice
- Winnetou

5. Budući pravci razvoja turizma Općine Čavle

U ovim turbulentnim vremenima ekonomske i gospodarske krize na globalnom nivou, potrebno je ciljano odrediti buduće pravce razvoja turizma. Zbog tih utjecaja koji su zahvatili i Hrvatsku u 2009. godini, loše prognoze nisu se ostvarile. Radi pada turističke potražnje pa i pandemije svinjske gripe, u svijetu očekivano se dogodio pad međunarodnih turističkih dolazaka. Time je zaustavljen i petogodišnji trend rasta turističkih dolazaka koja su od 2004. do 2009. godine prosječno godišnje iznosila četiri do šest posto. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, Hrvatsku je u 2009. godini posjetilo 3% manje turista koji su ostvarili oko 1,5% manje noćenja čime se Hrvatska svrstala među zemlje s boljim turističkim rezultatom, ne samo u svojoj regiji, nego i u Europi te svijetu općenito. Pitanje koje si trebamo u ovom trenutku postaviti je, hoće li buduće razdoblje donijeti pozitivne promjene ili još negativnije za naš turizam. Stoga će naponi biti usmjereni na stvaranje novih vrijednosti za budući razvoj turizma kako u Primorsko-goranskoj županiji tako i za područje Općine Čavle.

U nastavku dajemo naglaske iz već prije navedenih strateških dokumenata te nove na kojima će se bazirati razvoj turizma.

5.1. Naglasci iz Glavnog plana razvoja turizma

Glavni plan razvoja turizma daje pravce razvoja koji se odnose na destinaciju "Rijeka i riječki prsten" (obuhvaća destinacije Rijeka, Kraljevica, Bakar, Kostrena, Čavle, Jelenje, Kastav, Viškovo i Klana) u okviru koje je obrađena destinacija Čavle. Oni se navode kako slijedi:

Destinacija "Rijeka i riječki prsten" sa svih je strana okružena iznimno zanimljivim, po svim obilježjima jedinstvenim turističkim destinacijama koje imaju dugu tradiciju. Područje koje obuhvaća ova destinacija po mnogočemu je jedinstvena i raznolika te posjeduje bogatsvo različitosti koje je potrebno tržišno iskoristiti i prezentirati. Gradovi i općine na području destinacije "Rijeka i riječki prsten" upućeni su da mnoge bitne probleme rješavaju zajednički, a

s ciljem ostvarenja zajedničkih razvojnih ciljeva. Lokalne jedinice koje se nalaze u bliskom okruženju gradova nude turistički proizvod različit od turističkog proizvoda grada, čine turističku ponudu destinacije bogatijom i raznovrsnijom, te se nadopunjavaju.

Destinacija Čavle ima prirodne, kulturne i druge resurse koji nisu u dovoljnoj mjeri prepoznati kao turistički resursi i potencijalne turističke atrakcije. Resursi destinacije Čavle mogu postati turistička atrakcija ako se razvojnom politikom stvore temelji i okviri za njihovo oblikovanje u smislu turističkog proizvoda.

Ciljna tržišta spomenuta u Glavnom planu razvoja turizma Primorsko-goranske županije su slijedeća, odnose se na destinaciju Rijeka i riječki prsten

- ciljno tržište srednje i više platežne moći
- tržišni segmenti turisti motivirani odmorom, sportom, događajima prirodnog bogatstva i tradicije, specifičnim interesima

Turistički proizvodi koje je potrebno razvijati, navode se:

- Odmorišni turizam
- Ruralni turizam
- Zdravstveni turizam
- Kulturni turizam
- Sportsko-rekreativni turizam
- Aktivnosti vezane uz prirodu
- Ekoturizam, gastronomija

5.2. Naglasci za pripremu turističke sezone

Svake godine resorno ministarstvo daje pregled potrebnih mjera za pripremu turističke sezone prema raznim nositeljima pojedini aktivnosti koje posredno ili neposredno utječu na odvijanje turističke sezone. Program pripremnih i provedbenih aktivnosti izdan od strane još bivšeg Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka RH, preporuča slijedeće mjere na razini županija, lokalne samouprave i turističkih zajednica:

- Jačanje suradnje između javnog i privatnog, javnog i javnog te privatnog i privatnog sektora radi stvaranja preduvjeta za kvalitetno upravljanje destinacijom (Destination management)
- Definiranje/profiliranje turističke ponude pojedinih destinacija
- Donošenje prostornih planova kojima će se utvrditi turističke zone kako bi se osigurao dugoročno održivi razvoj, smanjila neplanska izgradnja te smanjio sukob interesa domaćeg stanovništva i turističkog razvoja
- Poboljšati lokalnu i komunalnu infrastrukturu (županijske i lokalne ceste, parkirališta, javna rasvjeta, vodoopskrba, odvodnjavanje, uklanjanje otpada i dr.)
- Poboljšati lokalni javni prijevoz
- Osigurati komunikaciju i koordinaciju županijskih uprava za ceste sa ostalim odgovornim subjektima prilikom preusmjerenja prometa alternativnim pravcima, kao i kod ostalih poteškoća u odvijanju prometa
- Pojačati ulogu autoklubova na županijskoj i lokalnoj razini u procesu informiranja i prihvata motoriziranih turista
- Uskladiti dinamiku izvođenja građevinskih i komunalnih radova u turističkim mjestima vodeći računa o potrebama gostiju na način da svi radovi završe najkasnije do 01. lipnja
- Uskladiti radno vrijeme i osigurati kontinuirano funkcioniranje različitih uslužnih i dr. djelatnosti s potrebama gostiju, posebice u vrijeme državnih i dr. praznika, te trajanja turističke sezone
- Poboljšati preventivnu i protupožarnu zaštitu
- Intenzivnije uključiti komunalne redare u aktivnosti osiguranja komunalnog reda i mira

- Poduzeti mjere i aktivnosti u sprječavanju stvaranja buke u turističkim odredištima (pojačani nadzor nad radnim vremenom ugostiteljskih objekata, posebice onih na otvorenom), poštivanjem odluke lokalne uprave o vremenu zabrane građevinskih radova i dr.
- Poduzeti mjere pripreme i poboljšati kvalitetu i sigurnost turističke ponude na prostorima izvan naselja i javnih prometnica na kojima se odvijaju pustolovni i drugi turistički sadržaji
- Preurediti turistička mjesta i javne sadržaje te osigurati javne usluge namijenjene turistima (javne plaže, šetnice, parkirališta, hitna medicinska pomoć i dr.)
- Poticati razvoj i unapređenje dodatne ponude i sadržaja namijenjenih turistima kroz sustav turističkih zajednica kao aktivnih nositelja upravljanja destinacijom (zabavne, kulturne, športske i dr. manifestacije i sadržaji)
- Na lokalnoj razini formirati Povjerenstva za koordinaciju aktivnosti i praćenje pripreme turističke godine

5.3. Naglasci prema istraživanjima i potrebama isticanja turističkih vrijednosti

Istraživanje Tomas tranzit 2005. i ljeta 2007.⁵ je vrijedno spomenuti, a govori o stavovima i potrošnji turista u cestovnim vozilima na putovanju do primorskih odredišta u Hrvatskoj, naručeno od strane bivšeg Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka RH.

Ono što je to istraživanje pokazalo je da neki od elemenata turističke ponude uz autoceste i poluautoceste kojima gosti nisu bili zadovoljni se odnose na signalizaciju, prometnu i turističku, te mogućnost dobivanja informacija o usputnim turističkim atrakcijama.

Temeljem toga da se zaključiti kako je potrebno postaviti dodatnu prometnu i turističku signalizaciju koja usmjerava turiste u Čavle. Osim toga, potrebno je napraviti više informativnih i promotivnih letaka, brošura i prospekata te osigurati njihovu dostupnost u turističkim info točkama koje su smještene duž autoputeva i magistralnih cesta u Hrvatskoj te naročito Turističkoj info točki na odmorištu Vrata Jadrana, i na graničnim prijelazima u PGŽ tijekom cijele godine, a ne samo u sezoni.

Turistička predviđanja i očekivanja za naš turizam u 2010. i narednim godinama su slijedeća:

- svjetski turizam će se u 2010. godini kvalitetnije pripremiti i bolje prilagoditi ovoj situaciji - tržišna utakmica će postati još teža
- očekuju se dodatni poticaji hotelijerima u najvećim turističkim zemljama uz jačanje marketinških aktivnosti.
- jeftiniji hoteli će ponoviti bolje rezultate (u pravilu rezistentniji na krize)
- turisti će preferirati veći broj putovanja ali uz kraći boravak
- nastavak rasta broja putovanja vlakom i automobilom uz pad avio prometa
- nastavak rasta online rezervacija u Europi
- all inclusive koncept će ponovno oživjeti
- potražnja će u odnosu na 2009. biti još snažnije uvjetovana cijenama i dostupnošću
- hoteli će biti profitabilno najugroženiji segment turizma
- nositelji repozicioniranja image-a Hrvatske, novi hoteli s 4+ i 5* će i u 2010. godini na tržištu biti u najtežoj situaciji
- komplementarni smještaj (kampovi, privatni smještaj) će zadržati stabilnu tržišnu poziciju pod uvjetom povoljnih vremenskih prilika
- izrazita sezonalnost hrvatskog turizma u 2010. godini će biti još evidentnija
- ne očekuje se dramatična fluktuacija ukupnih fizičkih pokazatelja poslovanja na razini cijele Hrvatske
- očekuje se daljnji pad profitabilnosti

⁵ Institut za turizam, Tomas tranzit 2005. i ljeta 2007. Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj, Zagreb – travanj 2008.

- najznačajnija posljedica recesije je racionalizacija poslovanja na račun kvalitete – dugoročni utjecaj na image destinacije
- 2009./2010. predstavljaju razdoblje najveće recesije u turizmu u posljednjih 50 godina.
- moguće posljedice za hrvatski turizam se osim u kratkoročnom padu profitabilnosti hotelijera puno više mogu odraziti na dugoročno usporavanje razvoja i repozicioniranja destinacije u cijelosti
- postojeća struktura kapaciteta i koncept turizma na razini cijele zemlje je dugoročno neodrživ i vodi u stagnaciju, odnosno nazadovanje

5.4. Rast turizma

Na osnovu ciljeva marketinške politike u turizmu do 2010. godine Hrvatske turističke zajednice predviđao se porast turističkog prometa za 3 % u dolascima i u 2 % u noćenjima. Koje tendencije rasta turizma za područje destinacije Čavle će u budućem razdoblju biti moguće procijeniti, ovisi o niz okolnosti budući je u posljednjih godinu dana došlo do velikih promjena radi svjetske krize i recesije.

Predviđa se da će utjecaj svjetske financijske i gospodarske krize imati utjecaj i na domaću ekonomiju, odnosno da će recesija (negativni ekonomski rast) u EU jednako tako negativno utjecati i na hrvatski turizam. Procjenjuje se da će globalna kriza uzrokovati gubitke i u turizmu, što je u Hrvatskoj jedna od glavnih gospodarskih grana, a pošteđene neće ostati niti druge djelatnosti /naročito one koje su povezane uz turizam/. Obzirom da je 2008. godine više od 90% turističkih dolazaka i noćenja u Hrvatsku ostvareno od gostiju iz zemalja EU, a na države članice otpada i više od 60% hrvatskog izvoza, za očekivati je da će populacija EU smanjiti svoja putovanja te da će se morati pronaći gosti na drugim tržištima.

Turizam se naveliko temelji na stvorenim – očekivanim predodžbama koje onda određuju smjer u kojem će se turizam razvijati. U turističkoj teoriji stoji da **destinacija da bi ostala poželjna turistima** mora održati svoju privlačnost kroz komercijalizaciju prošlosti, tako da se turistima ponude slike onoga što žele doživjeti, budući da turist na odredištu konzumira stvorene predožbe o odredištu, a ne svakodnevni život.

Dodatni porast turizma će se moći očekivati nakon provedbi aktivnosti koje doprinose raznovrsnijoj turističkoj ponudi i novim turističkim proizvodima popraćeni unapređenju komunalnog standarda i povećanju kategorije smještajnih kapaciteta. Navedena očekivanja doprinijet će isticanju destinacije Čavle odnosno Kvarnera i kroz bolju turističku promociju.

Turizam na području Općine Čavle do sada je najviše izražen u ljetnim mjesecima (srpanj i kolovoz), nešto u zimskim mjesecima te u vrijeme održavanja automobilističkih i motociklističkih utrka na Automotodromu Grobnik. Kroz postojanje većeg obima turističke ponude odnosno turističkih proizvoda može se kvalitativno i kvantitativno odraziti na unaprijeđenje turističkog prometa.

Turistički promet osim po dolascima i noćenjima vodi se i prema vrsti smještaja. Dosadašnji trend najvećeg broja noćenja odnosi se na privatni smještaj koji prevladava na području Općine Čavle uz Veli dom na Platku. Stoga se kao prioritet budućeg razvoja navode potrebe novih turističkih sadržaja i povećanje broja i kategorizacije smještaja koje mogu doprinijeti povećanju obima turističkog prometa u privatnom smještaju.

Turizam je u Hrvatskoj najrazvijenija grana gospodarstva imajući u vidu njegove loše i dobre strane. Zato turizam treba biti okrenut prema običnom čovjeku, gostoljubivost treba biti na visokoj razini prema svakom gostu. Doživljaje i utiske o odmoru i provodu u Hrvatskoj gosti nose sa sobom i utječu na pozitivne usmene daljnje predaje prijateljima i znancima. Cijene ne smiju biti nepristupačne i previsoke, jer ponekad ako su u nesrazmjeru s pruženim mogu loše utjecati na turizam i time smanjuju mogućnost povratka slijedeće godine tih istih gostiju. Razni karnevali, manifestacije trebaju što bolje biti odrađeni. No, pored svega, ne treba zapostaviti

svoju kulturu, prirodu i običaje, jer baš to turiste najviše oduševljava i po tome najviše zavole te zemlje, a Hrvatska u tom pogledu ima što ponuditi.

5.5. Prioriteti budućeg razvoja

Na osnovu iznesene vizije i isticanje branding područja možemo izdvojiti prioritete budućeg razvoja turizma koje je potrebno odrediti za postizanje zadanih ciljeva. Za područje Općine Čavle turizam ima veliki značaj i potencijal.

Ukratko možemo istaknuti da se destinacija Čavle treba razvijati sa slijedećim naglascima:

- očuvanje i unapređenje prirodne i kulturne baštine,
- izgradnja nedostatne komunalne infrastrukture i parkirališta,
- osmišljavati nove turističke proizvode kojima će se u prvom redu povećati turistička potrošnja i produžiti turistička sezona na cijelu godinu.

Stoga se osnovni pravac razvoja turizma u Općini Čavle treba temeljiti i težiti ka:

- održivom i uravnoteženom razvoju – ekoturizmu – kroz povezivanje prirodnih atrakcija i tradicijskih običaja uz podizanje eko svijesti stanovnika i unapređenje prirodne i kulturno – povijesne baštine
- **segmentacija turizma: odmorišni i aktivni odmor** (odmor i relaksacija), **zdravstveni** (zdravlje i rekreacija), **kulturni** (festivali, priredbe, događanja, oživljavanje povijesnih prostora i sl.), **ruralni turizam u zaleđu** (zaboravljeni običaji), **izvorna gastronomska ponuda** (autohtona jela), **sportsko-rekreativni** (rolanje, skijanje, padobranstvo i letenje, auto-moto utrke, jahanje konja, biciklizam i sl.), **izletnički** (vikend turizam), **eko turizam** i **lovni turizam**.
- aktivnostima vezanih uz prirodu, doživljaji u prirodi (šetnice, škole u prirodi i sl.) te kreiranje povijesnih priča
- promoviranje novih tehnologija,
- izrada marketing plana,
- postavljanju dodatne prometne i turističke signalizacije koja usmjerava turiste u destinaciju Čavle,
- izradi više informativnih i promotivnih letaka, brošura i prospekata te osigurati njihovu dostupnost u Turističkoj info točki na odmorištu Vrata Jadrana, na graničnim prijelazima u Primorsko-goransku županiju tijekom cijele godine, a ne samo u sezoni
- izrada projekata za razvoj, unapređenje i nove oblike turizma uz traženje izvora financiranja iz EU fondova

Na temelju ovih prioriteta izrađuju se ciljevi i mjere za provedbu.

6. Ključne zadaće i ciljevi

Gore navedena područja vode u set ciljeva koji se jednostavno, sažeto po koracima mogu prihvatiti kao relevantni ciljevi. Oni trebaju biti mjerljivi i realni.

Za Općinu Čavle, u Glavnom planu razvoja turizma Primorsko-goranske županije kao **dugoročni ciljevi** razvoja turizma navode se:

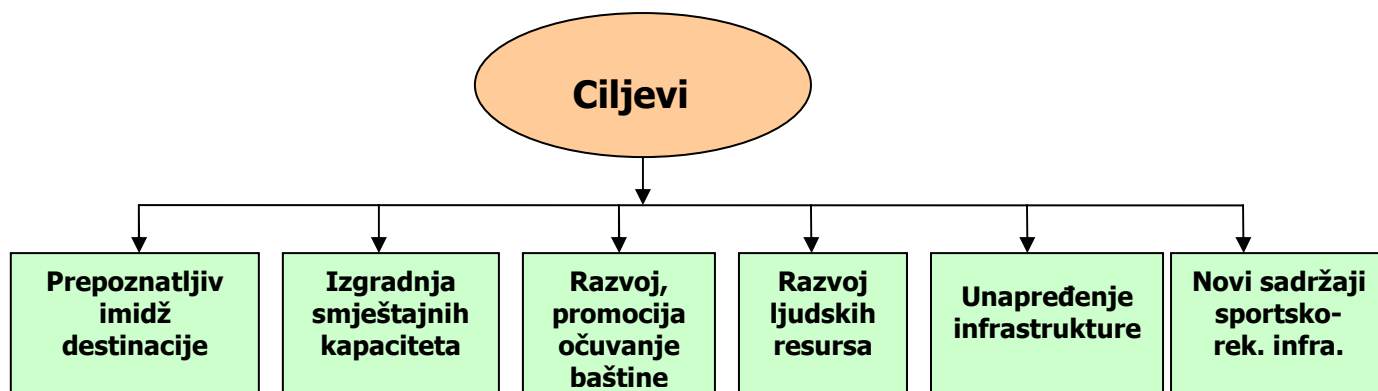
- Cjelogodišnje poslovanje
- Veća kvaliteta i veći broj raspoloživih smještajnih objekata
- Smještajne objekte prilagoditi zahtjevima potražnje (od 5 zvjezdica do hostela)
- Razviti nove turističke proizvode
- Povećati turističku potrošnju
- Sustavna organiziranost prodaje
- Stvoriti jasan i prepoznatljiv imidž destinacije na globalnom tržištu, razviti *brand*
- Turizam kao metoda razvoja (dobro za turizam – dobro za svih)

- Inovativni destinacijski menadžment
- Integralna kvaliteta destinacije

Ciljevi za razvoj turizma u destinaciji Čavle:

Postavljeni ciljevi proizlaze iz vizije razvoja turizma na području Općine Čavle a usklađeni su i sa ciljevima navedenim iz Glavnog plana razvoja turizma i nacionalne razine.

Slika 1. Ciljevi razvoja turizma za područje Općine Čavle

1. Stvaranje prepoznatljivog imidža destinacije Čavle

Destinacija Čavle želi postati prepoznatljiva destinacija kroz kvalitetne smještajne kapacitete, raznolikom ponudom sportsko-rekreativnih sadržaja, ponudom dodatnih turističkih sadržaja (bazeni, zabavni parkovi), tipiziranje autohtonih proizvoda i usluga uz kvalitetnu i domaću gastro ponudu

2. Izgradnja smještajnih kapaciteta

Izgradnja i razvoj obiteljskih hotela kao ponuda novih smještajnih kapaciteta te potizanje kvalitete postojećih smještajnih kapaciteta uz obnovu starih kuća

3. Razvoj i promocija manifestacija te očuvanje prirodno-kulturne baštine

Dodatno razvijati, isticati i promovirati razne manifestacije, atrakcije i događanja uz zaštitu, unapređenje i eksploatiranje prirodne i kulturne baštine

4. Razvoj ljudskih resursa za potrebe turizma

Edukativni programi za kadrove u turizmu, zadržavanje kvalitetnih mladih ljudi putem raznih poticaja, zapošljavanjem i edukacijom te povećati prednosti i koristi od razvoja turizma za domaće stanovništvo.

5. Unapređenje komunalne i turističke infrastrukture

Poboljšati i unaprijediti prometnu, cestovnu i komunalnu infrastrukturu, dograditi i modernizirati sportsku infrastrukturu, dječja igrališta, izgradnja parkirališta

6. Novi sadržaji u sportsko-rekreacijskoj infrastrukturi

Razviti i ponuditi dodatne sportsko-rekreacijske sadržaje kao dodatnu ponudu u razvoju turizma

Navedeni ciljevi u potpunosti su usklađeni s prije navedenim dugoročnim ciljevima.

Predloženi ciljevi i prioritetne aktivnosti kao rezultat rada sa radnim skupinama postavljeni su vrlo konkretno i realno te su razvrstani prema glavnim zadaćama kojima pospješujemo razvoj turizma Općine Čavle. Svaki je cilj značajan i vrednuje se prema mogućnostima njihove realizacije u predviđenom kratkoročnom vremenskom okviru.

Tablica 2. Rangirane konkretne aktivnosti

Zadaća	Cilj	Rang
poboljšanje turističke atrakcije	• Razvoj dodatnih turističkih sadržaja i proširenje ponude	1
	• Oživljavanje starih i zaboravljenih običaja	2
	• Kulturno-povijesna baština (povijesne priče – Kaštel,.....)	2
poboljšanje turističke promocije	• Poduzimanje promotivnih aktivnosti (nova signalizacija, brošure...)	2
	• Stvoriti prepoznatljiv imidž destinacije	1
	• Integralna kvaliteta destinacije	1
poboljšanje turističkog gostoprimstva	• Pobuditi svijest mještana o razvoju turizma	1
	• Povećati turističku potrošnju putem novih sadržaja (suveniri...)	2
	• Podizanje kvalitete postojećih smještajnih kapaciteta i izgradnja novih	1
	• Povezivanje okolnih destinacija kroz objedinjenu turističku ponudu	1
	• Poboljšati standarde smještajnih kapaciteta i usluga	1
	• Komunalna i turistička infrastruktura	1
poboljšanje turističke usluge	• Podizanje kvalitete ugostiteljskih usluga i objekata	1
	• Tipiziranje autohtonih proizvoda i usluga	2
	• Edukacija stanovništva i ciljnih skupina	1
	• Razvoj novih usluga prema gostima	1

7. Program provedbe

Prihvatanjem prijedloga akcijskog plana razvoja turizma, kreće se prema njegovoj provedbi što je značajan proces. Zbog toga se izrađuje plan provedbe čiji je cilj obuhvatiti sve aktivnosti koje su definirane, a podrazumijevaju slijedeće:

- što se treba učiniti,
- tko treba učiniti,
- potrebni resursi,
- kada se treba učiniti,
- razina prioriteta,
- povezani rizici.

Kako je već u uvodu naglašeno da se akcijski plan razvoja turizma donosi za četvorogodišnje razdoblje, isti će se revidirati sukladno potrebama koje će biti vezane uz eventualne promjene pravca razvoja grada, promjene okoline, novih trendova u turizmu i slično.

Imenovanjem tijela za upravljanje i praćenje razvoja destinacije Čavle daje dodatni značaj razvoju turizma i provedbi planiranih mjera za ostvarenje zacrtanih smjernica za boljitak destinacije.

Upravljanje destinacijom Kvarner, Primorsko-goranska županija će povjeriti Turističkoj zajednici Primorsko – goranske županije. No, za sada nisu poznati detalji istog. Bez obzira na to, Općina Čavle treba za budući period pratiti daljnji razvoj turizma te poduzimati radnje za njegovu poboljšanje uz ostale lokalne i regionalne dionike. Stoga će i TZO Čavle biti važan čimbenik u

prepoznavanju promjena radi eventualnih promjena ili usklađenja u dokumentu akcijskog plana razvoja turizma Općine Čavle. Prilikom budućih sastanaka svih lokalnih dionika izrađivat će se izvješća o akcijama, odnosno poduzetim mjerama za realizaciju ciljeva, sučeljavanje s problemima, pregled realizacije financijskog plana naročito kod postojanja raznih izvora sredstava i drugo potrebno. Stoga će biti potrebno odrediti tijelo koje će dalje pratiti provedbu ovog akcijskog plana. Regionalna razvojna agencija PORIN kao koordinator će unijeti u akcijski plan potrebne izmjene, a nadležna tijela Općine Čavle iste prihvatiti.

Još jednom se ovime naglašava potreba zajedničkog rada svih lokalnih partnera Općine Čavle a dodatno se omogućuje da ovaj akcijski plan razvoja turizma bude sastavni dio općih pravaca razvoja županijskog i nacionalnog turizma.

Nadležna tijela Općine Čavle imaju za zadaću uspostavu kvalitete, kako u ekonomskom smislu tako i za okoliš, i to u prvom redu kvalitetu u turizmu odnosno kvalitetu turističkih proizvoda i uspješnu turističku djelatnost na svom području na temeljima održivosti, kako bi polučili koristi za svoju zajednicu. Upotrebom svojih snaga i resursa, radom u partnerstvu javnog, privatnog i civilnog sektora ovim se dokumentom osigurava okvir takvog djelovanja. Svaka aktivnost može imati više projekata koji će se utvrditi naknadno, ovisno od potreba Općine Čavle. Općenito to se može postići na način da se:

- utječe na sve interese u turizmu i da ih se ohrabri za prihvaćanje principa i politika postavljenih u ovom akcijskom planu,
- pratiti i koordinirati rad različitih grupa putem Općine Čavle i TZO Čavle,
- surađuje s važnim sudionicima u turizmu kao što su TZO Čavle, zatim s Turističkom zajednicom Primorsko-goranske županije, obrtničkom i gospodarskom komorom, hotelijerima, Udrugama za turizam, ugostiteljima, poduzetnicima i drugima,
- pronalaziti moguće izvore financiranja za turističke aktivnosti, naročito kroz korištenje nacionalnih i regionalnih izvora te EU programa i predpristupnih fondova,
- promovirati korištenje novih tehnologija za potporu osiguranja kvalitete, turističke informacije, obogatiti i unaprijediti turističke mogućnosti i tržišta,
- osigurati da je turizam, kao značajan segment, prepoznat u drugim strateškim dokumentima lokalnog i regionalnog značaja.

Sve predložene mjere /akcije/ razvrstane su prema:

- vremenskom okviru na kratkoročne, srednjoročne i dugoročne,
- području primjene,
- nazivu mjere,
- nositelju mjere,
- potrebnom vremenu za realizaciju,
- izvoru financiranja,
- visini potrebnih sredstava (gdje su poznata približna potrebna sredstva)

Iz predloženih mjera proizlaze uglavnom potrebe. Potrebe po Turističkim kapacitetima povezane su, podjednako, i s novim sadržajima u turizmu i s boljom kategorizacijom postojećih sadržaja. U velikoj mjeri su zastupljene i potrebe za komunalnom infrastrukturom i poduzetničkim inicijativama. Potrebe po Turističkoj infrastrukturi povezane su sa sadržajima koji pridonose boljoj ponudi u turizmu. Raznim poduzetničkim inicijativama također se pridonosi boljoj turističkoj ponudi i proizvodima. Promocija je vrlo važna budući je potrebno bolje pozicioniranje Općine Čavle u ukupnoj ponudi destinacije Kvarner, a time i Hrvatske. Svim navedenim mjerama doprinosi se dodatno jačanju konkurentne sposobnosti Općine Čavle kao turističke destinacije unutar destinacije Kvarner i Hrvatske.

U nastavku se daju mjere prema vremenskom okviru njihove realizacije budući je ocijenjeno da se mogu kasnije najlakše pratiti i mjeriti.

7.1. KRATKOROČNE, SREDNJOROČNE, DUGOROČNE MJERE

Područje Primjene	Mjera	Nositelj mjere	Vrijeme Realizacije			Izvor financiranja	Potrebna sredstva - 000 EUR
			1 - 3 odine	3 - 5 godina	Više od 5 godina		
Smještajni kapaciteti							
	1. Razvoj i izgradnja malih obiteljskih hotela	Privatni investitori				Privatni investitori	x
	2. Uređenje i obnova društvenih domova i stavljanje u funkciju turizma	Općina Čavle Privatni investitori Udruge				Općina Čavle Privatni investitori	x
	3. Podizanje kvalitete i kvalitetnije ponude postojećih smještajnih objekata na višu razinu	TZO Čavle Privatni investitori Privatni iznajmljivači Udruga iznajmljivača				Privatni investitori Privatni iznajmljivači	x
	4. Obnova starih kuća	Općina Čavle Privatni investitori Udruge				Javno privatno	X
	5. Preuređenje Doma na Platku	Općina Čavle Privatni investitori PGŽ				Javno privatno	X
	6. Apartmanska i vikend naselja na područjima Platka, Soboli, Grobnik, Zastenice	Privatni investitori				Privatni investitori	x
Komunalno-turistička infrastruktura							
	1. Izgradnja piste za rolanje pored Automotodroma	Općina Čavle Privatni investitori				Javno privatno	X
	2. Izgradnja sportskih centara Grobnik i Platak	Općina Čavle Privatni investitori				Javno privatno	X
	3. Razvoj sportsko-rekreativne zone (izgradnja bazena i sl. sadržaja)	Općina Čavle TZO Čavle Privatni investitori				Javno privatno	X
	4. Razvoj poslovne zone Gorica	Općina Čavle Privatni investitori				Javno privatno	X
	5. Potopra za izgradnju golf igrališta sa susjednom općinom Jelenje	Općina Jelenje Općine Čavle Privatni investitori				Javno privatno	X
	6. Izgradnja i uređenje planinskog centra Platak (žičare, umjetni snjeg, organizacija prometa i dr.)	Općine Čavle Privatni investitori				Javno privatno	x

	7. Izgradnja karting staza	Privatni investitori				Javno privatno	X
	8. Postavljanje turističkih info ormarića na lokacijama Platak, Automotodrom, Čavle – centar i Grad Grobnik	TZO Čavle Općina Čavle				Javno	x
Poduzetničke inicijative							
	1. Udruženo oglašavanje ugostitelja i iznajmljivača – Kostrena, Bakar, Jelenje i Kastav	Privatni investitori Udruge TZO Čavle				Javno privatno	x
	2. Izdavanje vodiča s kulturnom i gastro ponudom Grobinštine	TZO Čavle				Javno privatno	X
	3. Osmišljavanje raznih povijesnih priča uz stvaranje turističkog proizvoda i usluge	TZO Čavle udruge				Javno privatno	X
	4. Povezivanje sa okolnim destinacijama u svrhu razvoja i ponude dodatnih sadržaja na Platku, Aerodromu i Automotodromu	TZO Čavle Općina Čavle Privatni investitori udruge				Javno privatno	X
	5. Uvođenje turističke autobusne linije Grobnik - more	TZO Čavle Općina Čavle Koncesionar				Javno privatno	X
	6. Stvaranje gastro brenda grobnišćine	TZO Čavle Ugostitelji				Javno privatno	X
	7. Pokretanje inicijative za stvaranje Muzeja europskih tradicijskih maski	Udruge TZO Čavle				Javno	x
Preporuke							
	1. Edukacijske radionice /seminari, tečajevi/ za ugostitelje, iznajmljivače i stanovništvo /naročito mladi/	TZO Čavle Općina Čavle				Javno	x
	2. Poticaji Općine Čavle za povoljnije korištenje kreditnih sredstava uz jednostavniju realizaciju poduzetničkih inicijativa	Općina Čavle Privatni investitori				Javno	x

8. Monitoring i mjerenje rezultata

Na osnovu postavljenog akcijskog plana razvoja turizma, a za praćenje postignutih rezultata, predlaže se vršiti monitoring svake godine. Radni tim za turizam ima zadaću pratiti realizaciju postavljenih mjera te izmjene i promjene predlagati nadležnim tijelima Općine Čavle za prihvaćanje. Pri tome, treba voditi računa da promjene koje se predlažu, ostave opseg akcija relevantnim. To nameće kao prvo praćenje realizacije kratkoročnih mjera. Eventualno će se neke mjere radi određenih okolnosti pretvoriti u vremenski drugi okvir.

Postupak kontrole planiranih mjera treba biti usmjeren na definirane ciljeve akcijskog plana te slijedom toga i Glavnog plana razvoja turizma PGŽ, a obuhvaćajući područja ekonomskih i regionalnih koristi, negativnih učinaka na okoliš u gradu i regiji, kvalitetu života i mogućnosti za zapošljavanje, unapređenje područja, učinke na kulturno-povijesnu baštinu te praćenje kriminala.

Stoga je kontrola i evaluacija rezultata akcijskog plana za područje Općine Čavle izuzetno značajna. Područja kao što su zadovoljstvo gostiju, konkurencija, izvođenje mjera, osposobljavanje turističkih djelatnika, razvoj poduzetništva kroz nove turističke proizvode i drugo neprestano će se pratiti kroz moguće dostupne podatke. Budući se u Hrvatskoj, a naročito na lokalnoj razini, malo prate određeni podaci, isti će se dobivati prema njihovoj dostupnosti, provođenjem raznih anketa i istraživanja koje budu proizašle po provedbi Glavnog plana razvoja turizma, anketama turističkih organizacija, hotela, agencija i drugih.

9. Zaključak

Dokument Akcijskog plana razvoja turizma destinacije Čavle usmjerava na niz neprekidnih aktivnosti i pojedinačnih mjera koje će doprinjeti razvoju turizma na području Općine Čavle unutar četverogodišnjeg razdoblja. Temeljem plana se sistematiziraju i turistički valoriziraju resursi na području Općine Čavle koji predstavljaju polaznu točku razvoju turizma.

Akcijski plan razvoja turizma Općine Čavle je jedan od prvih strateških dokumenata izrađenih za potrebe provedbe Glavnog plana razvoja turizma PGŽ i ciljeva razvoja Općine Čavle. Može se reći kako ovaj strateški dokument predstavlja temelj za buduće takve dokumente, budući da nisu postojali prethodni slični dokumenti temeljem kojih bi se mogli iz monitoringa dobiti potrebni podaci za izradu ovog dokumenta. Prema tome, sve dok se ne počinju realizirati mjere po ovom akcijskom planu te vršiti monitoring neće biti opet moguće izraditi nove odrednice za buduća razdoblja.

Ovaj Akcijski plan predstavlja jednu od početnih točaka od kojih počinje drugačiji razvoj turizma destinacije Čavle a na temeljima kojeg se buduća planiranja mogu lakše predvidjeti i ocrtati. Još jednom se ističe da je partnerstvo lokalnih važnih čimbenika bila okosnica rada ovog značajnog dokumenta.

Akcijski planovi turizma namijenjeni su županijskoj i lokalnoj upravi te sustavu turističkih zajednica u upravljanju i promoviranju turizma. Zacrtaavajući cjelovitu viziju turističke destinacije, to su ujedno i dokumenti koji predstavljaju kvalitetnu osnovicu za usmjeravanje poduzetničkih aktivnosti destinacije Čavle.

10. Privici

10.1. Popis dionika u izradi Akcijskog plana

Rbr	Ime i prezime	Institucija
RADNI TIM ZA TURIZAM		
1.	Gordana Gržetić	TZO Čavle
2.	Ervin Bura	NO TZO Čavle
3.	Gordana Saršon	Vijeće TZO Čavle
4.	Vedran Fućak	Vijeće TZO Čavle
5.	Marko Sobotinčić	Odbor za gospodarstvo Općinskog vijeća Općine Čavle
Lokalni dionici		
1.	Nikola Vrančić	Udruga GROBNIČKI DONDOLAŠI
2.	Daniela Šepčić	Z.U.O. "Dragan Šupak"
3.	Davor Gržetić	Općina Čavle
4.		
5.		
6.		
7.		
8.		
9.		
10.		
11.		
12.		
13.		
Koordinator Regionalna razvojna agencija PORIN		
	Doris Sošić	Direktorica
	Nataša Mikić Kezele	Stručna suradnica

10.2. Stručne podloge

1. Glavni plan razvoja turizma Primorsko-goranske županije
2. Urbanistički plan uređenja naselja
3. Metodologija izrade akcijskih planova razvoja turizma
4. Prostorni plan uređenja Općine Čavle

10.3. Izvori informacija

- Glavni plan razvoja turizma Primorsko-goranske županije
- Općina Čavle
- Primorsko-goranska županija
- Ured državne uprave u Primorsko-goranskoj županiji,
- Regionalna razvojna agencija PORIN
- Sveučilište u Rijeci
- FINA, Regionalni centar Rijeka, Odsjek za statistiku, bonitete i informacije
- Statistički ljetopis 2007. i 2008.
- Turistička zajednica Kvarner
- Turistička zajednica Općine Čavle
- Internet stranice: www.cavle.hr, www.pgz.hr, www.mint.hr
- Državni zavod za statistiku RH,
- Ekonomska politika Hrvatske u 2010., Zbornik radova, Opatija 2009. Ekonomska kriza i recesija kao izazov za turizam budućnosti, Branko Blažević, Mladen Mlinarević, Jože Perić
- Institut za turizam, Tomas tranzit 2005. i ljetno 2007. Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj, Zagreb – travanj 2008.